

2013

**TRENDY ČESKÉ
EVROPSKÉ POLITIKY:
STUDIE ELIT
EVROPSKÉ POLITIKY**

Vít Dostál

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

PRAHA 2013

Konrad
Adenauer
Stiftung

Vydání publikace podpořila
Konrad-Adenauer-Stiftung.

ZASTOUPENÍ KONRAD-ADENAUER-STIFTUNG V ČESKÉ REPUBLICCE

Hlavními principy a zásadami Konrad-Adenauer-Stiftung jsou svoboda, spravedlnost a solidarita. Konrad-Adenauer-Stiftung je německá politická nadace, která je ideově blízká Křesťansko-demokratické unii (CDU). Úkolem i závazkem nadace je uchování duchovního dědictví prvního německého kancléře Konrada Adenauera, které spočívá především v demokratické obnově Německa, ve vizi sjednocené demokratické Evropy, orientaci na sociálně-tržní hospodářství a ukotvení v transatlantickém hodnotovém systému. Odkazem Konrada Adenauera je také důraz na křesťansko-demokratické hodnoty v politice i ve společnosti. Nadace se proto zasazuje o takové společenské podmínky, které garantují každému jedinci nedotknutelnou důstojnost a ústavou dané svobody, práva a povinnosti. Právě jedinec je výchozím bodem sociální spravedlnosti, svobodného demokratického právního řádu a udržitelného hospodářského rozvoje.

Konrad-Adenauer-Stiftung působí v Německu i po celém světě. V Německu má dvě centrály v Berlíně a v Sankt Augustinu, mimo to je zastoupena v jednotlivých spolkových zemích šestnácti regionálními vzdělávacími instituty a dvěmi vzdělávacími centry. V zahraničí má nadace více než osmdesát poboček, které zajišťují projekty ve sto dvaceti zemích. V roce 1991 otevřela Konrad-Adenauer-Stiftung svoje zastoupení i v Praze a ve spolupráci s významnými aktéry z oblasti české státní správy a politiky, vysokého školství a občanské společnosti organizuje ročně kolem sto padesáti projektů.

Cílem zastoupení Konrad-Adenauer-Stiftung v České republice je podpora svobodné demokratické společnosti a demokratického řádu, stejně tak jako rozvoj tržního, sociálního a ekologicky orientovaného hospodářského systému, integrovaného do struktur společného vnitřního trhu EU. Konrad-Adenauer-Stiftung v České republice také podporuje zintenzivnění bilaterálních vztahů mezi Českou republikou a Spolkovou republikou Německo jako partnerů ve sjednocené Evropě. Kromě toho nadace podporuje integraci České republiky do Evropské unie a usiluje o to, aby Česká republika hrála aktivnější roli ve společenství evropských států.

Pluralitní společensko-politický dialog a občanské vzdělávání jsou stěžejními pilíři projektů, které nadace realizuje ve spolupráci s českými partnerskými organizacemi. Smyslem této činnosti je zvýšit zájem společnosti o politiku, posílit angažovanost občanů v demokratických procesech a rozvinout u občanů kompetence nezbytné pro demokratickou participaci. Za tímto účelem nadace podporuje konference, workshopy, letní školy, kulaté stoly, přednášky atd. Nadace také uděluje stipendia pro vysokoškolské studium či stáže v zahraničí. Tyto formy vzdělávání a publikační činnost jsou hlavními aktivitami zastoupení Konrad-Adenauer-Stiftung v České republice.

www.kas.de/tschechien

2013

TRENDY ČESKÉ
EVROPSKÉ POLITIKY:
STUDIE ELIT
EVROPSKÉ POLITIKY

Vít Dostál

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs

TRENDY ČESKÉ EVROPSKÉ POLITIKY: STUDIE ELIT EVROPSKÉ POLITIKY

Autor – VÍT DOSTÁL

Výzkumný tým – VÍT DOSTÁL, ALENA FALATHOVÁ, FILIP CHRÁSKA,
TOMÁŠ KARÁSEK, VIERA KNUTELSKÁ, ONDŘEJ KOVÁČ, PETRA PEJCHOVÁ,
VLAĎKA VOTAVOVÁ

Jazyková korektura – PETRA PEJCHOVÁ, VLAĎKA VOTAVOVÁ

Grafická úprava – JAN VÁCLAV

Tisk – VYDAVATELSTVÍ KUFR, S.R.O.

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné nebo elektronické publikace nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele.

Názory vyjádřené v textu nejsou oficiálním stanoviskem Asociace pro mezinárodní otázky ani Konrad-Adenauer-Stiftung.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Žitná 27/608

CZ 110 00 Praha 1

Tel.: +420 224 813 460

info@amo.cz

www.amo.cz

© AMO a Konrad-Adenauer-Stiftung 2013

ISBN 978-80-87092-21-7

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

- Cílem projektu bylo zjistit, jak o Evropské unii a české roli v ní uvažují elity české evropské politiky. Pomocí internetového dotazníku bylo osloveno celkem 440 osob. Zodpovězen byl ve 168 případech, z toho 124 dotazníků bylo vyplněno úplně a 44 částečně. Celková četnost odpovědí tedy činila 38,2 % a četnost zcela vyplněných dotazníků 28,2 %.
- Elity hodnotí českou evropskou politiku negativně. ČR neumí své zájmy v EU ani formulovat, ani prosadit. Očekávají však zlepšení tohoto stavu v příštích deseti letech.
- O výhodnosti členství pochybuje málokdo. Respondenti vyrovnaně zdůrazňovali ekonomické a neekonomické přínosy. Členství i čerpání evropských fondů posilují konkurenceschopnost českého hospodářství. Hlavní pozitivem je přístup na jednotný vnitřní trh, který se bude dále prohlubovat, avšak nebude dosaženo plně liberalizovaného trhu v oblasti služeb nebo energetiky.
- Klíčovým tématem pro ČR bude v dalších deseti letech vývoj v eurozóně, která se bude dále rozšiřovat a hospodářsky i institucionálně integrovat. Z našich tří nejbližších spojenců v EU jsou dva členy eurozóny (Slovensko, Německo) a Polsko se snaží k ní být co nejbliže. ČR by měla usilovat o přijetí společné měny a pozice mimo eurozónu je nevýhodná pro české hospodářství.
- Evropská unie půjde cestou variabilní geometrie. Zásadní institucionální reforma a revize primárního práva se nepředpokládá. Z evropských institucí nejvíce posílí Evropská centrální banka a Soudní dvůr Evropské unie, čili orgány, které nemají primárně politický charakter. ČR by měla usilovat o silnější hlas parlamentů členských států.
- Prostředky z evropského rozpočtu by měly v ČR směřovat především do rozvoje infrastruktury, vědy, výzkumu, inovací a vzdělávání. Naopak by neměly cílit do podpory cestovního ruchu nebo zemědělství.
- Nejvýznamnějším společným evropským zájmem ve vztazích s Německem, Polskem a Spojeným královstvím je prohlubování jednotného vnitřního trhu. U Francie viděli respondenti sdílenou prioritu v energetice.
- Nejhůře jsou hodnoceny vztahy s Francií, zatímco většina respondentů předpokládá zkažení relací s Británií. U Polska a Francie vidí představitelé elit evropské politiky protichůdné zájmy v zemědělství. S Německem nenachází ČR společnou řeč v oblasti energetiky a se Spojeným královstvím v otázkách budoucnosti EU.
- Respondenti věří, že Spojené království neopustí EU, a že obchod s globálními ekonomickými hráči se bude dále liberalizovat.
- Země jižního křídla eurozóny sice nebudou nuceny vzdát se eura, nicméně neobnoví svoji konkurenceschopnost, což povede k dalšímu vzestupu protievropských politických stran v těchto státech.

PŘEDMLUVA

Svět se ve 21. století mění rychleji než kdykoliv předtím. Globalizace a revoluce IT technologií zažehla nový dynamický růst, který posiluje po celém světě tlak na inovace a kreativitu. Klíčem k úspěchu je v tomto měnícím se prostředí opustit zastaralé vzorce chování a otevřít se svému okolí. Stejně jako všechny ostatní světadíly nezůstává ani Evropa izolovaným kontinentem. Evropa musí být v 21. století schopna obstát v celosvětové konkurenci, což jí na jednu stranu přináší nové možnosti pro vlastní růst a prosperitu, na druhou stranu ale vytváří větší tlak na hlubší evropskou spolupráci, schopnost reformovat a inovovat. Největší výzvou pro současnou Evropu je proto pochopit změny světového pořádku a odpovídajícím způsobem upravit své politické strategie.

Státy EU mají v globální soutěži velkou výhodu. Patří do společenství, která tvoří 10 % světové populace a vytváří přibližně čtvrtinu světového hrubého domácího produktu. Jednotlivé členské státy EU se tak díky vzájemné spolupráci mohou postavit jako rovnocenný partner vedle velmocí jako jsou Spojené státy americké nebo Čína, ale také získat silnější hlas na mezinárodních fórech jako G 20.

Současně je EU společenstvím států, které se zavázaly respektovat základní lidská práva a univerzální hodnoty jako je svoboda, demokracie a právní stát. I díky tomu je členství v EU garancí před návratem totality a autoritářských režimů. Růst a prosperita jdou totiž ruku v ruce se svobodou. Pouze svobodné a demokratické politické systémy vytváří takové podmínky, ve kterých se může rozvinout lidská tvořivost a inovace, které jsou předpokladem pro udržení prosperity ve 21. století.

Poslední hospodářská a finanční krize nám ukázala, že pokud chce být Evropa akceschopným a silným aktérem na světovém hřišti, musí prohloubit svoji integraci. Proto došlo v posledních letech k další harmonizaci v oblastech hospodářské, fiskální a finanční politiky. Současně byl kladen důraz na to, aby další integrační proces i nadále zaručoval stejná práva a povinnosti, jakož i rozhodovací kompetence pro všechny členské státy EU. Návrat hospodářského růstu po letech recese stejně jako návrat zahraničních investorů dokazují, že zvolená strategie řešení krize je úspěšná.

Příští rok oslaví Česká republika desáté výročí vstupu do EU. Během těchto deseti let se Česká republika stala uznávaným partnerem v evropské politice, účastní se všech jednání a nese tak spoluzodpovědnost za tvorbu evropské politiky.

Aktivní role České republiky v EU patří mezi dlouhodobé priority Konrad-Adenauer-Stiftung v České republice. Proto jsme u příležitosti tohoto významného výročí rádi podpořili akademický výzkum, který zjišťoval aktuální trendy v české evropské politice z pohledu těch nejpovolanějších - elity české evropské politiky. Studie Asociace pro mezinárodní otázky, kterou držíte ve svých rukou, je první kvantitativní vědeckou analýzou postojů české evropské elity. Výsledky studie dávají celostní náhled na vnímání evropské politiky očima české elity a ukazují na výzvy, kterým bude evropská politika v příštích letech čelit. Doufáme, že tato studie přispěje k prohloubení věcné diskuze o evropských tématech v České republice.

Přeji vám inspirativní čtení.

DR. WERNER BÖHLER

Ředitel zastoupení Konrad-Adenauer-Stiftung v České republice a na Slovensku

ÚVOD

Téměř deset let od přistoupení České republiky do Evropské unie si česká evropská politika zachovává řadu zvláštností. Politické debatě dominuje spor mezi euroskeptiky a eurooptimisty či eurorealisty a eurofily. Čeští eurorealisté operují s důmyslným systémem hesel a idejí vycházejícím částečně z myšlenek hlavního symbolu české evropské politiky, Václava Klause, a částečně z euroskepticismu britských konzervativců. Na druhou stranu eurooptimisté nenabízejí koherentní pozitivní stanovisko. Strany hlásící se k prointegrační evropské politice nedokáží rozbít tuto ideologizovanou argumentaci. Soustředí se na opakování nepropracovaných antitezí vůči euroskeptickému argumentáři zaobalených do mantry nezbytné příslušnosti k evropskému jádru. V samotné politické debatě pak ze strany eurooptimistů rezonují především otázky nekompetentnosti jednotlivců zodpovědných za realizaci evropské politiky, špatné koordinace a rozporů ve vládě nebo mezi jednotlivými ústavními činiteli.

Z politické debaty lze nabýt dojmu, že uvažování o české evropské politice se příliš nezměnilo od 90. let, kdy byl formulován cíl „návratu do Evropy“ jakožto civilizační a geopolitické volby. Na jednu stranu slyšíme zpochybňování významu či kvality tohoto rozhodnutí, z druhého tábora je akcentována jeho nedokončenost a trvajících příslušnost k periférii. V paměti pak zůstanou především milníky, ve kterých se konfrontace vyostřila, jako byly obstrukce při podepisování Lisabonské smlouvy nebo odmítnutí Fiskálního kompaktu. Z takto zarámované veřejné debaty vychází nakonec vítězně euroskeptici. Česká veřejnost je dlouhodobě v rámci EU jednou z nejméně důvěřivých vůči myšlence evropského sjednocování.

Avšak nejen politická rovina českého uvažování o EU je důležitá. Za téměř deset let členství došlo v ČR k vytvoření skupiny úředníků, novinářů, zástupců soukromých i veřejných organizovaných zájmů a akademiků či expertů, kteří se pohybují v evropských záležitostech anebo mají podrobný vhled do některých sektorových agend. Jejich přemýšlení nad českou evropskou politikou probíhá do značné míry paralelně s primitivně ideologizovanou politickou diskusí a bez výraznějších interakcí s ní. Úkolem této části elit české evropské politiky není vytvářet novou „grand strategy“, ale rozumět povaze systému, ve kterém se ČR pohybuje.

Z dnešní reality tedy dokážeme jen stěží vyčíst český názor na evropskou integraci, který by propojoval politikou debatu s technickou, úřednickou a sektorovou rovinou. Vláda Petra Nečase představila koncepční dokument k evropské politice, k jehož vypracování se zavázala v programovém prohlášení, teprve několik týdnů před svým pádem (a několik měsíců po odchodu Václava Klause z prezidentského úřadu). Strategie působení ČR v EU byla navíc v odborných kruzích přijata ambivalentně. Spokojenost panovala nad skutečností, že dokument konečně vznikl, kritizována byla však jeho vágnost.¹ Politická reakce ze strany eurooptimistické opozice slyšet prakticky nebyla.

Nevíme, jaké trendy hýbou českou evropskou politikou. A právě tento nedostatek nás motivoval k realizaci výzkumu Trendy české evropské politiky: Studie elit evropské politiky. Jsme totiž přesvědčeni, že znalost názorů a přesvědčení těch, kteří evropskou politiku ovlivňují nebo ji přímo realizují, nám osvětlí nejen, jak ČR nad evropskou politikou dnes přemýšlí, ale také jaká bude česká politika vůči EU v budoucnu.

Realizace projektu zahrnovala období od dubna do listopadu 2013. Od dubna do června byl sestavován vzorek oslovených, shromažďovány kontakty, a především formulovány otázky. V červenci a srpnu byly získávány odpovědi. Září bylo věnováno analýze odpovědí a přípravě studie, která byla společně s webovou prezentací představena v říjnu. V listopadu byla publikována doplňující kvalitativní studie.

¹Např. EurActiv.cz (2013): Strategie ČR k EU sklízí od některých politologů kritiku, článek, EurActiv.cz, 7.6.2013, <http://www.euractiv.cz/cr-v-evropske-unii/clanek/strategie-pusobeni-cr-v-eu-sklizi-kritiku-od-odborniku-010881>.

Projekt navazuje na výzkum Trendy české zahraniční politiky: Studie zahraničněpolitických elit, který Asociace pro mezinárodní otázky (AMO) realizovala v roce 2011. Zahraniční inspirací a metodickým vodítkem obou průzkumů byly projekty Trends der Deutschen Aussenpolitik Německé společnosti pro zahraniční politiku (DGAP) a YouGov Survey britského think-tanku Chatham House.

TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Kromě výše uvedené normativní motivace mohou výsledky výzkumu přispět i k interpretaci české evropské politiky pomocí různých teoretických přístupů a paradigmat evropských studií.

Hlavní teoretickou inspirací pro tento výzkum představoval sociální konstruktivismus. Sdílené ideje a názory elit lze dle tohoto přístupu chápat jako konstitutivní prvky české evropské politiky. Klíčovou roli hrají také při interpretaci vnějších událostí, se kterými se v evropské politice ČR potýká, a při hledání vhodných reakcí na ně.

Z hlediska neofunkcionalismu hrají elity klíčovou roli při přesouvání loajality k nadnárodním institucím, které shledávají jako lepší nástroje pro dosažení vlastních cílů. Pan-evropské elity následně přesvědčují elity národní o výhodnosti integrace a podporují její přelévání do dalších oblastí.

Pro liberální mezivládní přístup jsou preference důležitých národních hráčů zajímavé především z pohledu formování vnitrostátní vyjednávací pozice. Aktéři se pohybují se svými názory a zájmy v národní aréně a podílejí se na vytváření evropské politiky. Ta je následně konfrontována s dalšími pozicemi v rámci mezivládního vyjednávání.

Preference klíčových aktérů jsou důležité i pro politologické přístupy ke zkoumání evropské integrace. Podle teorie politického systému jsou konkrétní instituce reprezentované elitami jeho součástí, a podílejí se tak na konverzi politických požadavků a podpory na konkrétní rozhodnutí a opatření. Znalost názorů a preferencí pak dává možnost identifikovat, které požadavky vnímají jako relevantní a která rozhodnutí jako podstatná.

Z hlediska konceptu víceúrovňového vládnutí lze díky znalosti názorů a preferencí klíčových aktérů vyhodnotit, jak se liší preference na jednotlivých rovinách (mezi respondenty jsou i zástupci evropských institucí a členové Výboru regionů). Podobný význam - znalost názorů aktérů agregujících zájmy - má tento výzkum i pro koncept politických sítí.

OSLOVENÍ A RESPONDENTI

Elity české evropské politiky jsme konceptualizovali jako české politiky a úředníky rozhodující o podobě evropské politiky a důležité aktéry veřejné debaty. Konkrétně naše otázky směřovaly na vybrané politiky, pracovníky státní správy, novináře, akademiky, zástupce nestátního neziskového sektoru, české pracovníky evropských institucí a pracovníky v podnikatelském sektoru.

Mezi oslovenými politiky byli poslanci Zahraničního výboru a Výboru pro evropské záležitosti Poslanecké sněmovny a senátoři Výboru pro záležitosti Evropské unie a Výboru pro zahraniční věci, obranu a bezpečnost Senátu. Dotazník byl adresován také předsednictvům Senátu a Poslanecké sněmovny, předsedům parlamentních politických stran a stínovým ministrům pro evropské záležitosti či zahraničních věcí. Legislativa na evropské úrovni byla zastoupena českými poslanci v Evropském parlamentu. Politická exekutiva byla reprezentována členy vlády, respektive vlád Petra Nečase a Jiřího Rusnoka vzhledem k nástupu nového kabinetu v průběhu dotazníkového šetření. Jako politici byli v neposlední řadě kategorizováni také čeští zástupci ve Výboru regionů.

Nejrozsáhlejší skupinu oslovených tvořili pracovníci státní správy. Zaprvé jsme cílili na členy Výboru pro Evropskou unii na pracovní úrovni. Na jednotlivých ministerstvech jsme dotazník adresovali náměstkům, vedoucím sekcí, vrchním ředitelům a ředitelům odborů, kterým gesčně přísluší evropské záležitosti. Specificky jsme přistoupili k Ministerstvu zahraničních věcí (MZV) a Úřadu vlády. Na MZV zahrnoval vzorek oslovených všechny náměstky, vrchní ředitele a ředitele odborů. Podobný postup jsme použili i u Sekce pro evropské záležitosti Úřadu vlády. K vyplnění dotazníku byli vyzváni také velvyslanci a zástupci velvyslanců ve členských a kandidátských zemích EU. Větší pozornost byla věnována Stálému zastoupení ČR při EU, u kterého jsme vybrali kromě velvyslanců a jejich zástupců i vedoucí jednotlivých úseků. V neposlední řadě byli osloveni relevantní úředníci Kanceláře prezidenta republiky a Odboru protokolu a zahraničních vztahů Úřadu vlády. I v tomto případě byl vzorek dotazovaných v průběhu výzkumu doplněn na základě změn provedených ministry vlády Jiřího Rusnoka.

Dotazník byl také adresován českým pracovníkům v evropských institucích. Výběr oslovených byl proveden především na základě seznamu nejvýznamnějších Čechů v evropských institucích, který vytvořilo Stálé zastoupení ČR při EU.²

² Stálé zastoupení České republiky při Evropské unii: Nejvýznamnější Češi v institucích EU, Ministerstvo zahraničních věcí České republiky, http://www.mzv.cz/representation_brussels/cz/evropska_unie/cesi_v_riidicich_funkcich_evropskych/index.html.

Výběr oslovených novinářů proběhl bez jednotícího objektivního kritéria. Naše selekce byla arbitrární, avšak zaměřovali jsme se na žurnalisty věnující se evropským záležitostem stabilně a dlouhodobě.

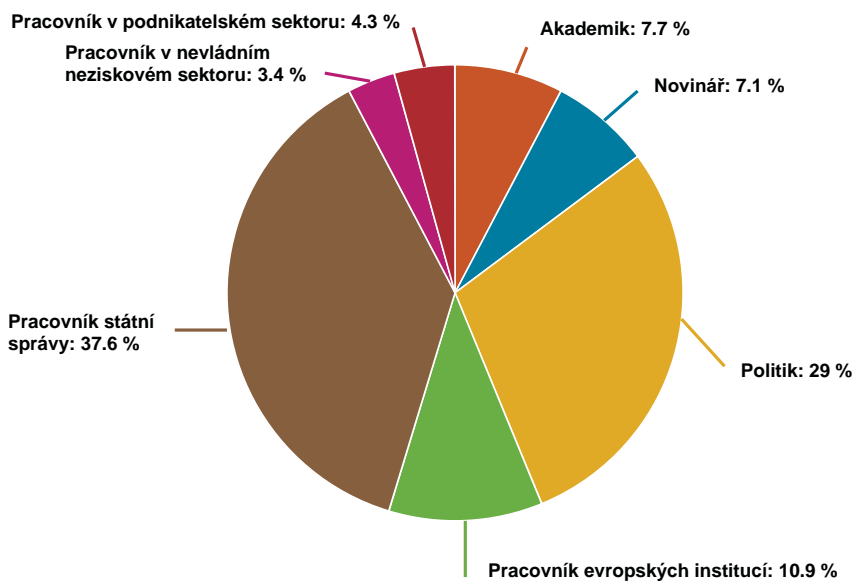
Skupinu oslovených akademiků tvořili držitelé Jean Monnet Chair a přispěvatelé do renomovaných zahraničních žurnálů v oboru evropských studií.

Zástupci nestátního neziskového sektoru zařazení do výzkumu se dělili na dvě hlavní skupiny. Zaprvé se jednalo o představitele think-tanků, kteří vstupují do odborné i veřejné debaty o české evropské politice a o některé členy Národní ekonomické rady vlády. Druhou skupinu tvořili někteří čeští zástupci v Hospodářském a sociálním výboru EU a někteří členové Rady hospodářské a sociální dohody.

Členové posledních dvou jmenovaných institucí byli přítomni také ve skupině oslovených zástupců podnikatelské sféry. Dále se jednalo o některé členy Národní ekonomické rady vlády a zástupce českého byznysu v Bruselu.

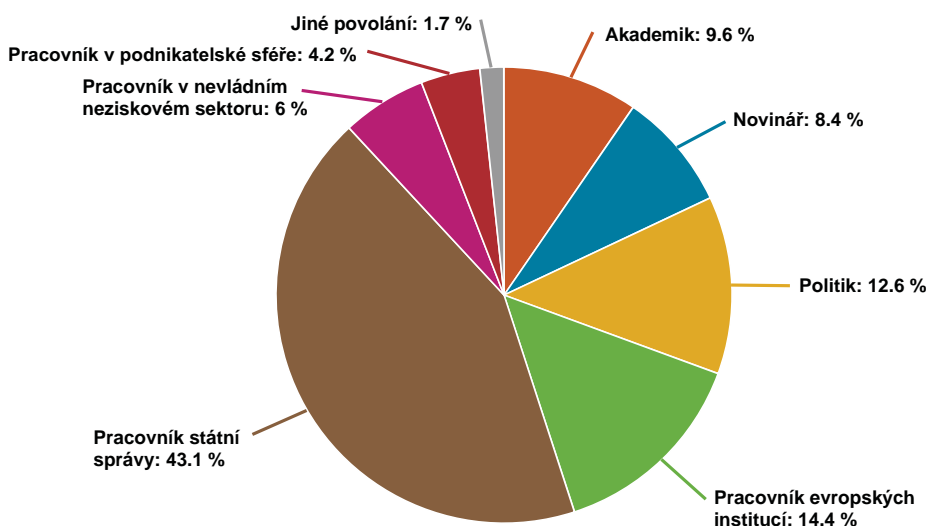
Celkem byl dotazník zaslán na 440 unikátních adres. Zodpovězen byl ve 168 případech, z toho 124 dotazníků bylo vyplněno úplně a 44 částečně. Celková četnost odpovědí tedy činila 38,2 % a četnost zcela vyplněných dotazníků 28,2 %. Výrazně slabší zastoupení četnosti odpovědí bylo možné zaznamenat u politiků. Zatímco mezi oslovenými jsme jich identifikovali 29 %, jako svoji profesi uvedlo možnost „politik“ pouze 12,6 % respondentů. Je tedy zapotřebí brát v úvahu určité zkreslení výzkumu oproti jeho původnímu nastavení.

Odpovídání probíhalo anonymně. Autoři výzkumu neznají identitu jednotlivých respondentů. Dataset odpovědí je k dispozici k dalšímu výzkumnému použití na webových stránkách <http://trendy.amo.cz>.

Jaká z následujících možností nejlépe odpovídá Vaší profesi?

Zastoupení jednotlivých profesí mezi oslovenými

Jaká z následujících možností nejlépe odpovídá Vaší profesi?

Zastoupení jednotlivých profesí mezi respondenty

TÉMAT A DOTAZNÍK

Dotazník byl zaslán pomocí internetové aplikace SurveyMonkey a zahrnoval 27 otázek. Otázky bylo možné tematicky rozčlenit do pěti oblastí: Česká republika v Evropské unii, evropské instituce, hospodářský rozměr integrace, partneři a spojenci a aktuální témata.

Typologicky se jednalo o tři druhy otázek. Respondenti nejčastěji uváděli míru souhlasu vůči předloženému tvrzení na škále „souhlasím“, „spíše souhlasím“, „spíše nesouhlasím“ a „nesouhlasím“. Případně v podobném formátu identifikovali význam, přínos nebo očekávání do budoucna. Možnost zvolit neutrální variantu stejně jako odpovědi „nevím“ byly záměrně vynechány. Druhým nejvíce použitým typem byly otevřené otázky. Ty bylo nezbytné při vyhodnocování kategorizovat, tedy převést některé odpovědi na vyšší rovinu abstrakce. U jedné otázky respondenti známkovali podle školní stupnice.

ČESKÁ REPUBLIKA V EVROPSKÉ UNII

První skupina otázek směřovala na vnímání členství ČR v Evropské unii, ocenění přínosu integrace, identifikaci významných témat a na očekávání budoucího vlivu ČR v EU. Přes poměrně pesimistické vidění dnešní situace očekávají elity české evropské politiky rozvoj schopnosti prosadit se. Zatímco přínos integrace nacházejí jak v ekonomické, tak v hodnotové rovině, dalšímu vývoji budou dominovat hospodářská témata. Hlavním bodem na agendě české evropské politiky bude podle respondentů jednoznačně vývoj v eurozóně, čili problematika, kterou ČR může vzhledem ke svému nečlenství ovlivňovat pouze druhotně.

ROLE ČESKÉ REPUBLIKY V EVROPSKÉ UNII

³ Zahradil, J. et al. (2011): Manifest českého eurorealismu: dokument k ideové konferenci ODS, duben 2011, http://www.zahradil.eu/assets/files/publikace/manifest_eurorealismu.pdf, s. 11-13.

⁴ Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR (2013): Názory veřejnosti na členství v Evropské unii - duben 2013, tisková zpráva, Praha: Sociologický ústav AV ČR, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7010/f3/pm130515.pdf, s. 2.

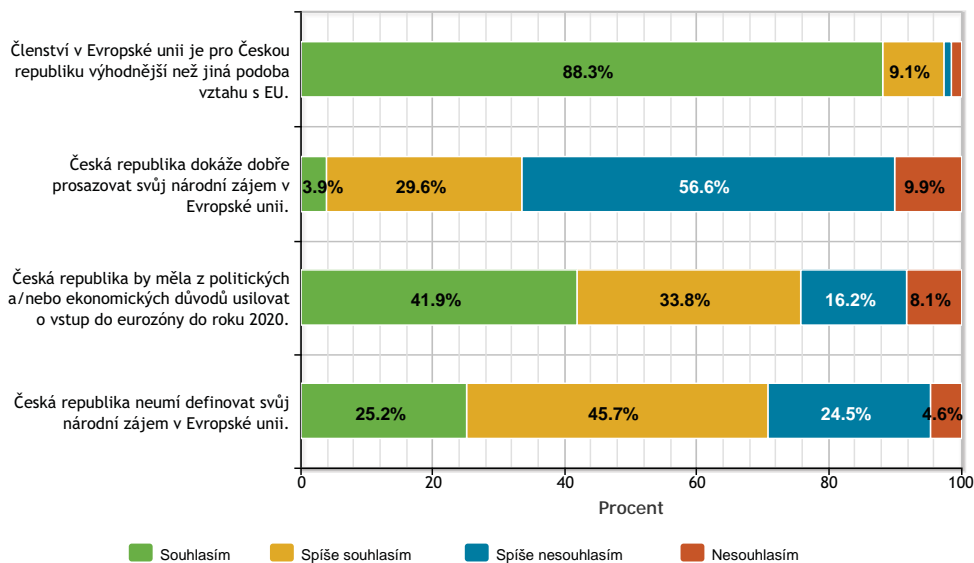
⁵ European Commission (2013): European Parliament Eurobarometer ONE YEAR TO GO UNTIL THE 2014 EUROPEAN ELECTIONS': Institutional Part, Analytical Overview, Brussels: Directorate-General for Communication Public Opinion Monitoring Unit, 21.8.2013, http://www.europarl.europa.eu/pdf/eurobarometre/2013/election/synth_finale_en.pdf, s. 40.

⁶ Centrum pro výzkum veřejného mínění Sociologický ústav AV ČR (2013): Občané a přijetí eura - duben 2013, tisková zpráva, Praha: Sociologický ústav AV ČR, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a7005/f3/pm130503.pdf.

Elitami české evropské politiky je členství v EU jednoznačně považováno za výhodnější než jakákoli jiná podoba vztahu. Možnosti pouhého členství v Evropském hospodářském prostoru či uzavření zvláštní bilaterální dohody dle švýcarského vzoru, o kterých se v českých podmínkách diskutovalo především v Manifestu českého eurorealismu,³ a které rozvažují v dnešní době také britští euroskeptici, tedy nejsou dle získaných výsledků na pořadu dne. Na druhou stranu lze výzkum interpretovat tak, že je zde značný rozdíl mezi přemýšlením elit české evropské politiky a názorem veřejnosti. Podle průzkumů veřejného mínění převažují od roku 2011 občané nespokojení s členstvím v EU nad spokojenými.^{4 5}

Značné rozdíly mezi postojem veřejnosti a názorem elit evropské politiky lze podobně jako v obecném pohledu na členství v EU najít i v uvažování o přijetí společné měny. Zatímco dle výzkumů veřejného mínění převažuje mezi občany ČR od roku 2007 názor, podle kterého by ČR přijímat euro neměla,⁶ respondenti výzkumu nahlíží na český vstup do eurozóny opačně. Tři čtvrtiny z nich se domnívají, že ČR by měla do roku 2020 usilovat o vstup do eurozóny.

Většina respondentů soudí, že ČR nedokáže dobře prosazovat své zájmy v Evropské unii. Z tohoto výsledku lze vyčíst, že česká evropská politika není dobře realizována, neboť nedokáže dostát cílům, které si vytyčí. S tím souvisí i otázka, zda ČR dokáže definovat vlastní národní zájem. O neschopnosti jsou přesvědčeny více než dvě třetiny respondentů. Výsledky tedy poukazují na nelichotivé vnímání české evropské politiky samotnými elitami, když podle nich nedokáže ČR své zájmy ani určit, ani prosadit.

Role České republiky v Evropské unii

Do jaké míry se ztotožňujete s následujícími tezemi o roli ČR v Evropské unii?

PŘÍNOS ČLENSTVÍ ČR V EU

Další dvě otázky směřovaly na identifikaci oblastí, které jsou dle respondentů pro ČR přínosné. Nejprve byli dotazovaní požádáni, aby jmenovali tři přínosné oblasti dle vlastního výběru. Mezi odpověďmi jednoznačně dominoval jednotný vnitřní trh. Přibližně třetina respondentů ocenila zlepšení konkurenceschopnosti českého hospodářství a bezpečnost České republiky. Pětina dotazovaných uvedla mezi hlavními pozitivy kvalitu právního prostředí, strukturální a kohezní fondy a členství ČR v Schengenském prostoru. Mezi méně zdůrazňovaná témata patřila zahraniční politika, kvalita demokracie, politická integrace jako taková, přejímání hodnot, regionální politika a životní prostředí. Je pozoruhodné, že odpovědi vyzdvihující hospodářský význam integrace se objevovaly přibližně se stejnou četností jako ty, které zdůrazňovaly neekonomické výhody.

oblast	četnost výskytu
jednotný vnitřní trh	59,9%
bezpečnost	32,1%
konkurenceschopnost hospodářství	29,9%
kvalita právního prostředí	21,2%
strukturální a kohezní fondy	19,7%
Schengen	18,2%
zahraniční politika	13,1%

Přínos členství České republiky v Evropské unii I

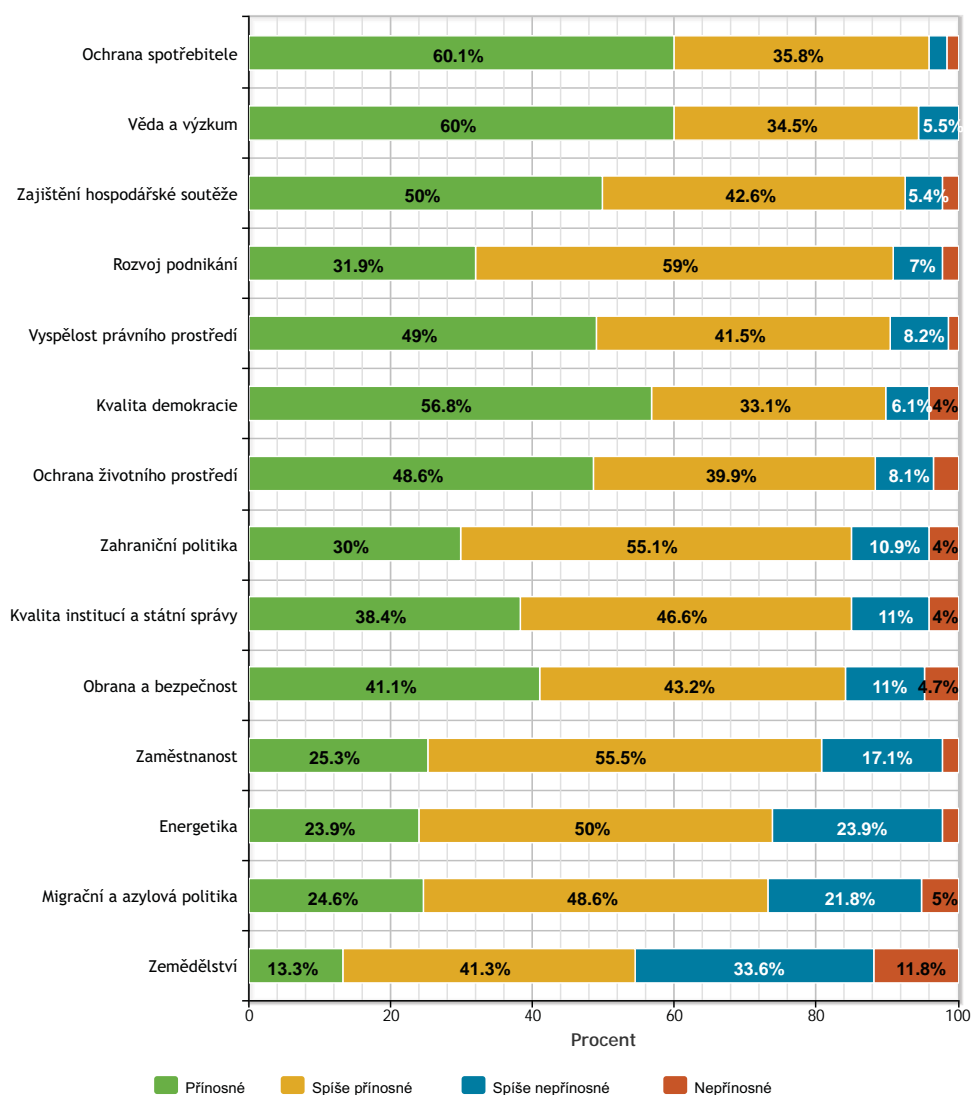
V jakých třech oblastech má podle Vás členství v Evropské unii největší přínos pro Českou republiku?

kvalita demokracie	13,1%
politická integrace	8,8%
přejímání hodnot	8,8%
regionální politika	5,1%
životní prostředí	5,1%

Ve druhé části byli respondenti požádáni o hodnocení přínosnosti v předem zadaných oblastech. I zde se největší oblibě těšila některá témata spojená s jednotným vnitřním trhem – ochrana spotřebitele, zajištění hospodářské soutěže a rozvoj podnikání. Překvapivě byl doceněn přínos členství v EU pro vědu a výzkum, který měl u spontánních odpovědí jen marginální zastoupení. Velmi pozitivně byl vnímán také vliv členství na kvalitu demokracie, vyspělost právního prostředí a ochranu životního prostředí. Naopak nejslabší přínos členství shledali respondenti jednoznačně v zemědělství; s větším odstupem pak v energetice a azylové a migrační politice. Celkově však bylo členství ČR v EU pro všechny sledované oblasti vnímáno jako spíše přínosné než naopak. Tento výsledek lze interpretovat také jako potvrzení prvního výše uvedeného výsledku o jednoznačné podpoře českého členství v EU.

Přínos členství České republiky v Evropské unii II

Je členství České republiky v Evropské unii v těchto oblastech přínosné?

VÝZNAM EVROPSKÝCH TÉMAT PRO ČR V NÁSLEDUJÍCÍCH DESETI LETECH

Formát dalších dvou otázek byl identický. Respondenti nejdříve spontánně jmenovali tři nejvýznamnější témata pro českou evropskou politiku následujících deseti let. Následovalo hodnocení významu u předem připravených témat.

U otevřené otázky byl jako nevyznamnější v příštích deseti letech identifikován vývoj v eurozóně, který byl zmíněn v polovině odpovědí. Třetinové zastoupení měla energetika. Dalšími významnějšími tématy pro ČR budou podle elit evropské politiky hospodářský vývoj v EU, migrace, rozvoj jednotného vnitřního trhu, zemědělství a vícerychlostní integrace. Pozoruhodné zde je, že dle otevřené otázky patří mezi pět nejvýznamnějších oblastí hned dvě – energetika a migrace, které byly identifikovány jako méně přínosné.

oblast	četnost výskytu
vývoj v eurozóně	49,2%
energetika	34,6%
hospodářský vývoj v EU	21,5%
migrace	15,4%
rozvoj jednotného vnitřního trhu	11,5%
zemědělství	11,5%
vícerychlostní integrace	10,0%
bankovní unie	9,2%
prohlubování integrace	9,2%
strukturální fondy	8,5%
přijetí eura v ČR	7,7%
reforma institucí	6,9%
zaměstnanost	6,2%
klimaticko-energetická politika	5,4%

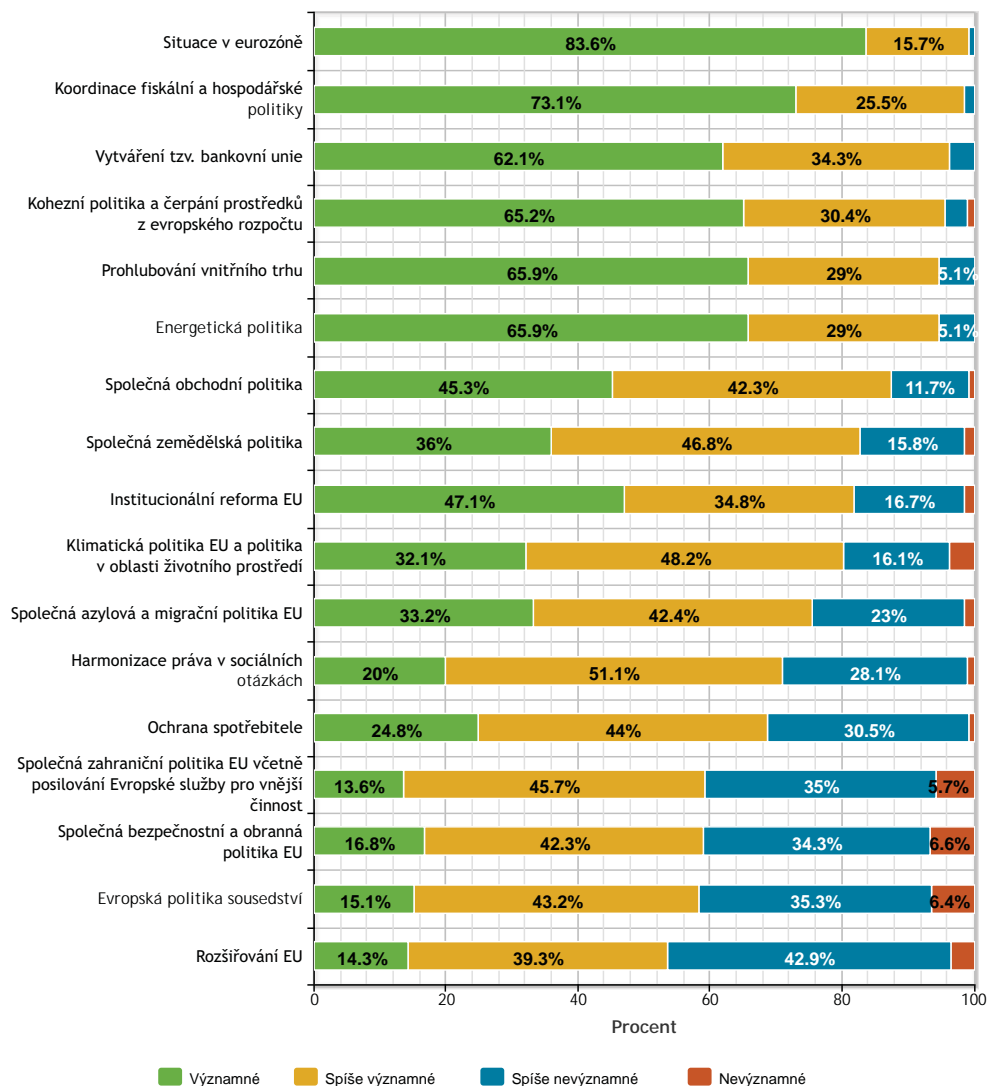
Význam evropských témat pro ČR v následujících deseti letech I

Jmenujte tři evropská témata, která budou mít největší dopad na Českou republiku v příštích deseti letech.

Primát nejvýznamnějšího tématu pro dalších deset let si vývoj eurozóny udržel i v rámci uzavřených otázek. Následují navíc další témata, jejichž průnik na evropskou agendu souvisel s turbulentním vývojem v eurozóně. Jedná se o koordinaci hospodářské a fiskální politiky a vytváření tzv. bankovní unie. Velmi významnými tématy budou podle respondentů také prohlubování jednotného vnitřního trhu, kohezní politika a čerpání prostředků z evropského rozpočtu a energetická politika. Překvapí, že teprve na dalších místech se obje-

Význam evropských témat pro ČR v následujících deseti letech II

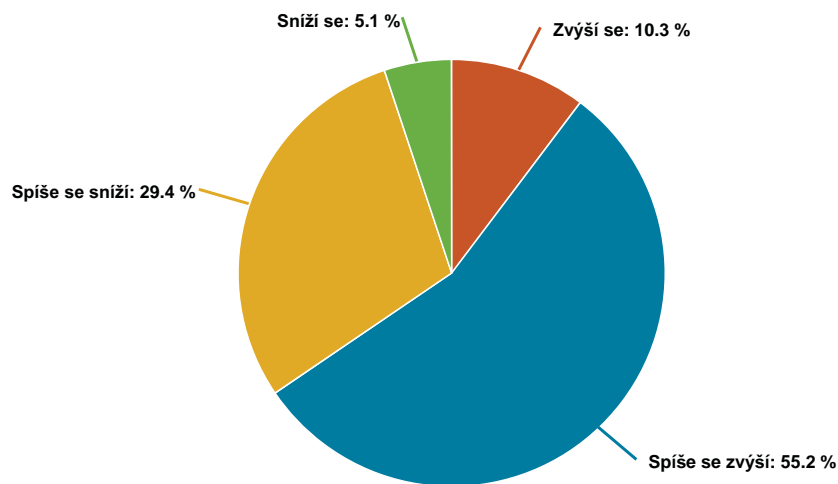
Jaký význam budou mít pro ČR následující evropská témata v příštích deseti letech?

vují neekonomická témata prohlubování integrace a institucionální reformy, o kterých se na evropské rovině hovoří v souvislosti s budoucím vývojem. Naopak méně významnými tématy budou ty související s rolí EU v mezinárodním prostředí: rozšiřování EU, Evropská politika sousedství, Společná zahraniční politika EU včetně posilování Evropské služby pro vnější činnost a Společná bezpečnostní a obranná politika.

SCHOPNOST ČR PROSAZOVAT SE V EU

Přes poměrně negativní vidění současné schopnosti formulovat a prosazovat priority v evropské politice většina respondentů věří, že tento stav se v budoucnu promění. Dvě třetiny z nich uvedly, že ČR v příštích deseti letech zvýší nebo spíše zvýší svoji schopnost ovlivňovat dění v EU.

Schopnost ČR prosazovat se v EU

Jak se změní schopnost ČR ovlivňovat dění v Evropské unii během následujících deseti let?

EVROPSKÉ INSTITUCE

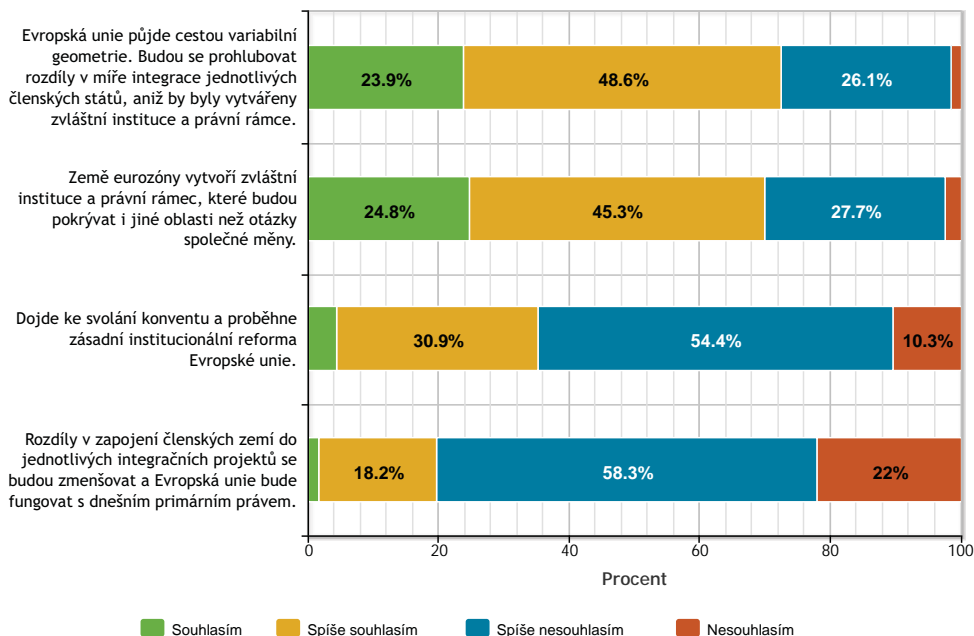
Druhá skupina otázek se zaměřila na očekávaný vývoj a české priority v institucionálních otázkách. Z výsledků vyplývá, že evropské instituce a právní rámec EU se budou dle mínění respondentů proměňovat pro ČR nežádoucím způsobem. Úžeji se bude integrovat eurozóna, avšak k velké revizi primárního práva nedojde. Posílí především nepolitické instituce – Evropská centrální banka a Soudní dvůr Evropské unie. V zájmu ČR je udržení současné institucionální architektury s posílením národních parlamentů.

VÝVOJ INSTITUCIONÁLNÍHO USPOŘADÁNÍ EU V PŘÍŠTÍCH DESETI LETECH

Podle názoru respondentů půjde Evropská unie (nadále) cestou variabilní geometrie. Rozdíly v zapojení jednotlivých členských států do různých integračních projektů se nezmění. V otázce změny primárního práva lze vidět ambivalentní uvažování. Na jednu stranu respondenti neočekávají vytváření zvláštních institucí a právních rámců, avšak nevěří, že dalších deset let se odejde bez změn primárního práva. Ty budou ale provedeny mimo standardní proceduru, kterou je svolání konventu, neboť tento krok ani zásadnější institucionální reformu respondenti nepředpokládají. Očekávají nicméně hlubší integraci v rámci eurozóny, a to i do jiných oblastí, než jsou otázky společné měny.

**Vývoj
institucionálního
uspořádání EU
v příštích deseti
letech**

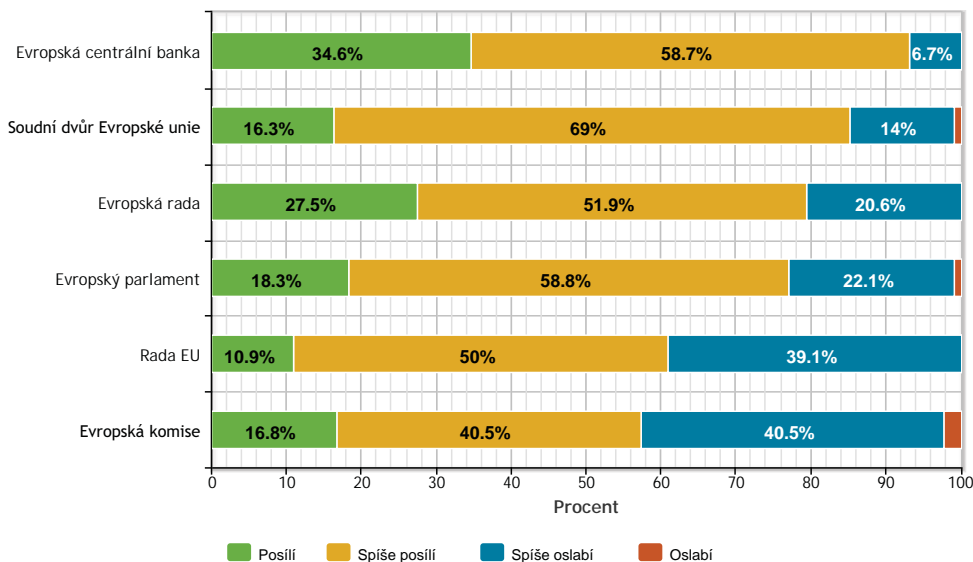
Souhlasíte s těmito
tezemi týkajícími
se vývoje EU
v následujících deseti
letech?

ROLE EVROPSKÝCH INSTITUCÍ V NÁSLEDUJÍCÍCH DESETI LETECH

Další otázka směřovala na očekávanou proměnu významu jednotlivých evropských institucí v následujících deseti letech. Institucí, u které se předpokládá největší posílení, je jednoznačně Evropská centrální banka. Nárůst vlivu Soudního dvora Evropské unie očekává 85 % respondentů. Vlivnějšími se tedy podle získaných odpovědí stanou především dvě instituce, které nemají primárně politický, ale judiciální či regulatorní charakter. Přes tři čtvrtiny příslušníků

elit evropské politiky věří v posílení Evropské rady a Evropského parlamentu. Naopak nejméně vlivu získají podle respondentů Rada EU a Evropská komise, která navrhuje legislativní akty a je chápána jako strážce smluv. Je pozoruhodné, že u žádné z vybraných institucí se nepředpokládá oslabení významu. Toto zjištění lze interpretovat také tím způsobem, že se očekává více rozhodování na evropské úrovni a instituce budou posilovat především vůči národní rovině.

Role evropských institucí v následujících deseti letech

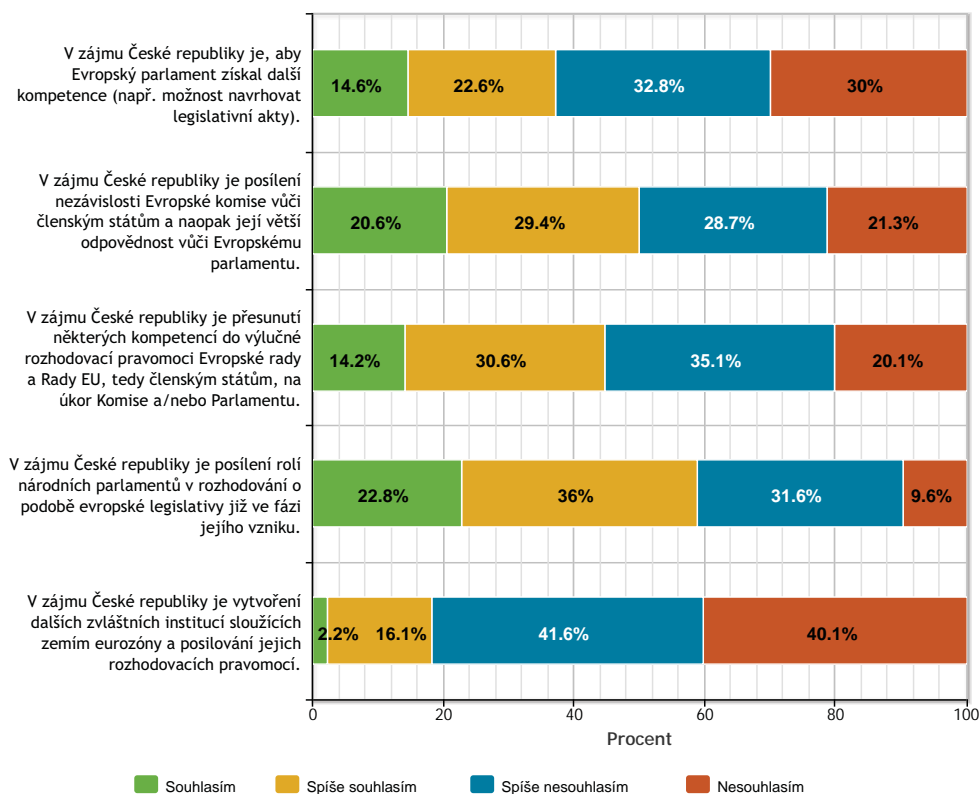
Jak se promění význam těchto evropských institucí v následujících deseti letech?

ROLE EVROPSKÝCH INSTITUCÍ A ZÁJMY ČR

Přes předpokládané posilování nadnárodních a mezivládních evropských institucí si necelých 59 % respondentů myslí, že v zájmu ČR je, aby národní parlamenty více mluvily do rozhodování o podobě evropské legislativy. I další zjištění o preferovaných proměnách evropských institucí je v kontradikci s očekávaným vývojem. Zatímco výrazné posílení Evropské komise se na rozdíl od jiných evropských institucí neočekává, polovina příslušníků elit české evropské politiky je přesvědčena, že Komise by měla být nezávislejší vůči členským státům a více odpovědná Evropskému parlamentu. Ten je obecně jakožto nadnárodní instituce považován za spojence Komise v rámci evropské integrace. Výraznější podporu si nezískaly teze, dle kterých je v zájmu ČR přesunutí některých kompetencí do výlučné pravomoci mezivládních institucí, ani myšlenka přiřknutí dalších kompetencí Evropskému parlamentu. Jednoznačně negativně je vnímána možnost vytvoření nových institucí zeměmi eurozóny. Přínos takového kroku vidí jen necelá pětina respondentů. I zde lze najít rozpor mezi vývojem výhodným pro ČR a očekávaným stavem, neboť přes dvě třetiny dotázaných předpokládají, že EU směřuje právě tímto kurzem. Lze konstatovat, že dle mínění elit evropské politiky není pro ČR v institucionálních otázkách vhodný ani návrat „před Lisabon“, ani nová výraznější reforma.

Role evropských institucí a zájmy ČR

Souhlasíte s následujícími tezemi týkajícími se role evropských institucí a zájmů ČR?

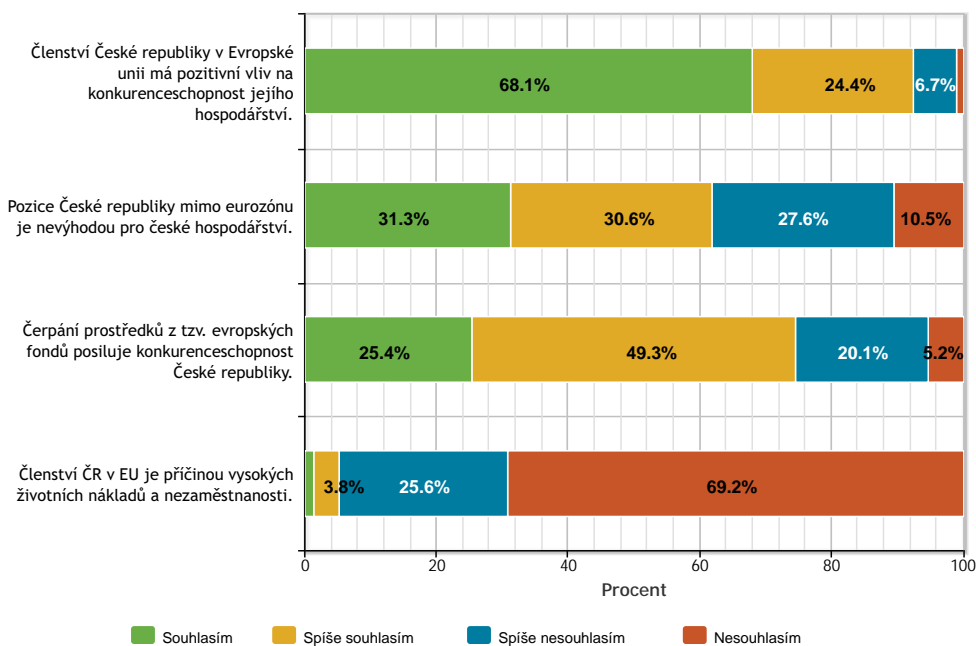
HOSPODÁŘSKÝ ROZMĚR EVROPSKÉ INTEGRACE

Podle elit české evropské politiky má členství ČR v EU jednoznačně pozitivní vliv na hospodářství, kterému by navíc prospělo přijetí společné měny. Prioritou by pro ČR měla být liberalizace trhu se službami, ke které však dle mínění respondentů nedojde, ačkoli se jednotný vnitřní trh bude dále uvolňovat. Dotázaní nevěří, že ČR výrazně sníží svoji exportní závislost na EU. Žádná země neopustí eurozónu, která bude více koordinovat svoji hospodářskou politiku. Rozpočet EU by měl být větší a prostředky z něj by měly v ČR směřovat především do budování infrastruktury, vědy, výzkumu, inovací a do vzdělávání.

VLIV ČLENSTVÍ V EU NA EKONOMICKÝ ROZVOJ ČR

Členství ČR v EU má jednoznačně pozitivní vliv na české hospodářství a není příčinou negativních jevů jako vysoké životní náklady a nezaměstnanost. Na přínosu členství pro ekonomiku se shodne přes devět desetin dotázaných. Jiný názor sdílí pouze 7 %, respektive 5 % respondentů. Navzdory problémům s čerpáním dotací, korupčním skandálům a mediálnímu pranýřování řady projektů realizovaných s příspěvkem EU⁷ převládá názor, že čerpání evropských fondů přináší pozitiva českému hospodářství. Necelé dvě třetiny dotázaných soudí, že přijetí společné měny by české ekonomice prospělo. Tento výsledek koreluje se zjištěním z úvodní části studie, podle kterého by ČR měla do roku 2020 usilovat o přistoupení do eurozóny.

⁷ Např. Zlámalová, L. (2012): Dotace na Coca-Colu, lidovky. cz: 19.3.2012, http://www.lidovky.cz/zlamalova-dotace-na-coca-colu-dil-/nazory.aspx?c=A120319_120058_ln_nazory_rka.

Vliv členství v EU na ekonomický rozvoj České republiky

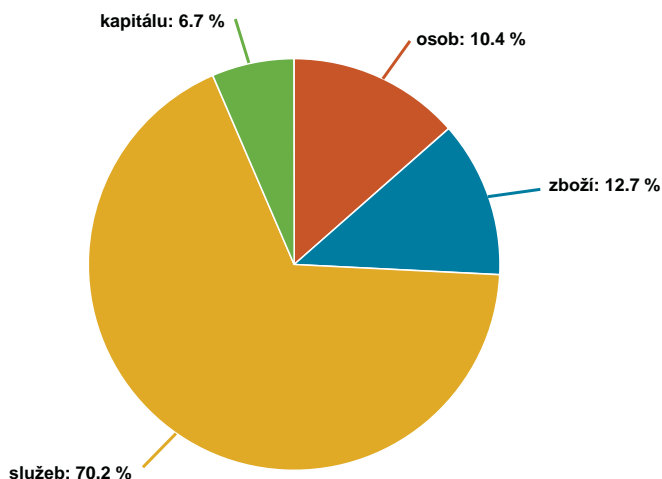
Souhlasíte s následujícími tezemi týkajícími se vlivu členství v EU na ekonomický rozvoj ČR?

ČTYŘI SVOBODY

Další otázky směřovaly k tématům vnitřního trhu a regulace. Dle více než dvou třetin respondentů je pro ČR důležitější pokrok v liberalizaci služeb než uvolňování trhu v jiném odvětví. Dle desetiny příslušníků elit evropské

Čtyři svobody

Ve které oblasti jednotného trhu je pro ČR nejdůležitější pokrok v další liberalizaci? Ve volném pohybu...

politiky je pro ČR prioritní zlepšení volného pohybu osob a zboží. Pouze 7 % dotázaných preferuje uvolnění volného pohybu kapitálu.

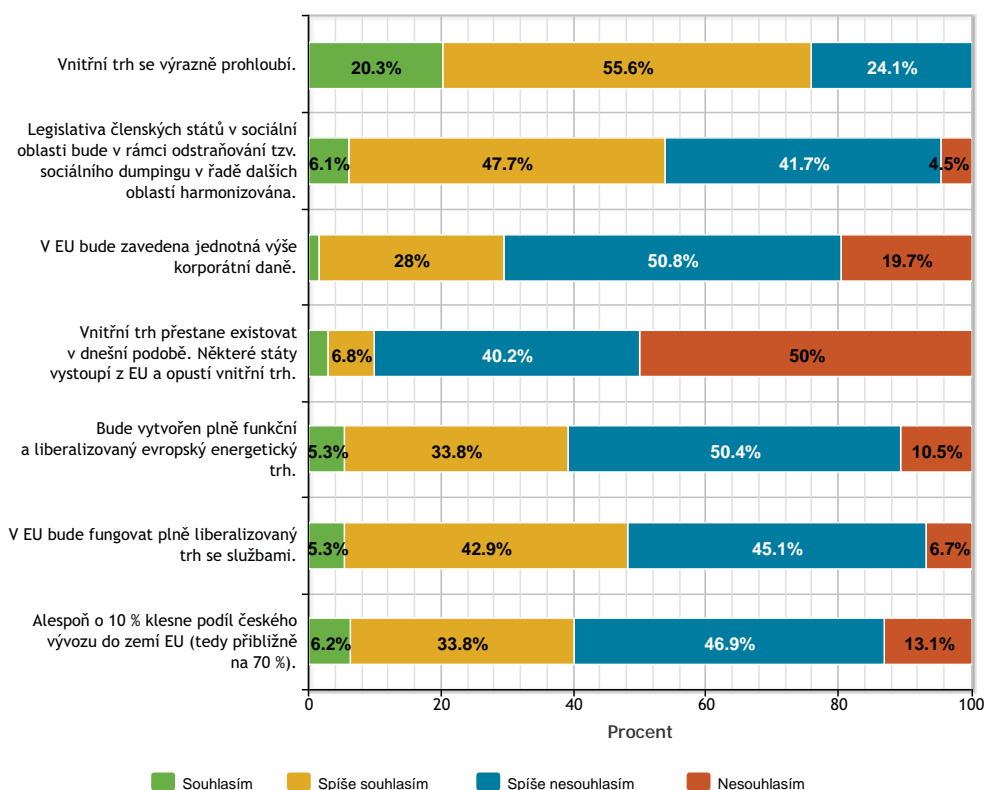
VNITŘNÍ TRH A REGULACE

Ačkoli ve výrazné prohloubení jednotného vnitřního trhu v následujících deseti letech věří tři čtvrtiny respondentů, o vytvoření plně liberalizovaného trhu se službami je přesvědčena jen necelá polovina z nich. I v tomto ohledu platí nedůvěra v naplnění českého zájmu. Plně liberalizovaný trh nebude dle mínění elit evropské politiky vytvořen ani v oblasti energetiky, která byla identifikována jako jedno z důležitějších témat české evropské politiky příštích deseti let. Sbližování předpisů v sociální oblasti očekává nadpoloviční většina respondentů. Naopak harmonizaci korporátní daně předpokládá pouze třetina dotázaných a téměř nikdo není o tomto kroku přesvědčen zcela. K pozoruhodným výsledkům jsme došli u otázky směřované na očekávaný podíl českého vývozu do EU. Pouze dvě pětiny dotázaných věří, že závislost na exportu do EU klesne na 70 %, tedy na cílovou hodnotu Exportní strategie České republiky.⁸ Naopak pozitivní zprávou je, že v rozložení jednotného vnitřního trhu věří jen hrstka (méně než 10 %) dotázaných.

⁸ E15.cz (2011): Nová vývozní strategie sníží závislost exportu na EU, článek, E15.cz, 31.10.2011, <http://zpravy.e15.cz/domaci/udalosti/nova-vyvozni-strategie-snizi-zavislost-exportu-na-eu-712980>.

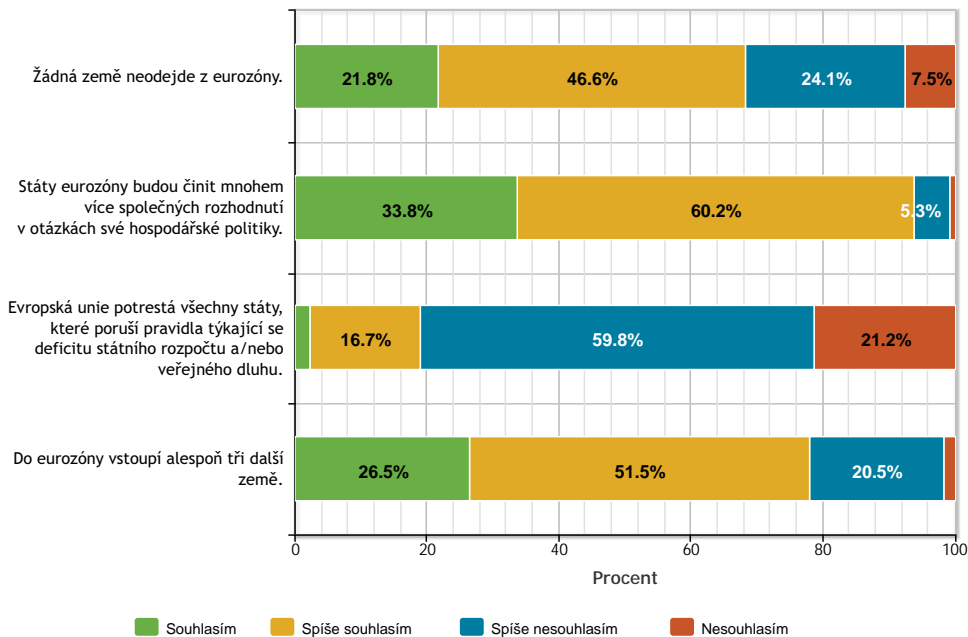
Vnitřní trh a regulace

Souhlasíte s tím, že uvedené předpoklady se v následujících deseti letech naplní?

VÝVOJ V EUROZÓNĚ

Elity české evropské politiky předvídají eurozóně slušnou kondici: během dalších deseti let se rozšíří alespoň o tři země, žádná ji neopustí a členské státy eurozóny budou činit více společných rozhodnutí v otázkách hospodářské politiky. Na druhou stranu jen pětina dotázaných věří, že všechny země, které poruší společná pravidla týkající se deficitu státního rozpočtu a veřejného dluhu budou potrestány. Z tohoto zjištění lze vyčíst nedůvěru ve funkčnost starých i nových nástrojů (šestibalíček, Fiskální kompakt), pomocí kterých mají být penalizovány země porušující dohodnutý řád.

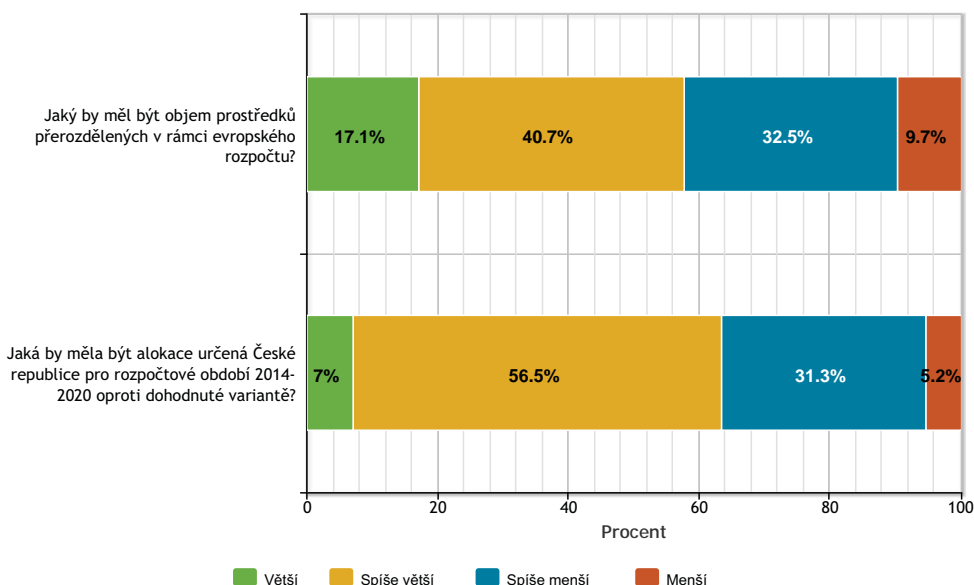

Vývoj v eurozóně

Souhlasíte s tím, že uvedené předpoklady se v následujících deseti letech naplní?

VELIKOST ROZPOČTU EVROPSKÉ UNIE

Převážná část elit české evropské politiky soudí, že celkový rozpočet Evropské unie by měl být větší. Většinový názor se tak odlišuje od pozice, kterou v rámci vyjednávání Víceletého finančního rámce EU na léta 2014-2020 zastávala Česká republika, i od celkového trendu. Celkový objem přerozdělovaných prostředků se totiž v následujícím programovém období sníží. Vyšší měla být dle názorů respondentů také alokace určená na toto období České republice.

Velikost rozpočtu Evropské unie

ZACÍLENÍ PROSTŘEDKŮ Z ROZPOČTU EVROPSKÉ UNIE V ČESKÉ REPUBLICE

Následovala otevřená a uzavřená otázka na zacílení prostředků z rozpočtu EU. U otevřené otázky měli respondenti možnost jmenovat tři oblasti, do kterých by měly směřovat unijní prostředky. Jednoznačnými prioritami jsou infrastruktura, kterou uvedly téměř tři čtvrtiny dotázaných, a věda, výzkum a inovace, do kterých by evropské peníze nasměrovaly dvě třetiny dotázaných. Podporu třetiny respondentů získalo vzdělávání, zatímco životní prostředí vnímá jako prioritní oblast pro zacílení alokace pětina dotázaných. Více než desetina zástupců elit evropské politiky vidí priority v podpoře zaměstnanosti a v rozvoji zaostalých regionů.

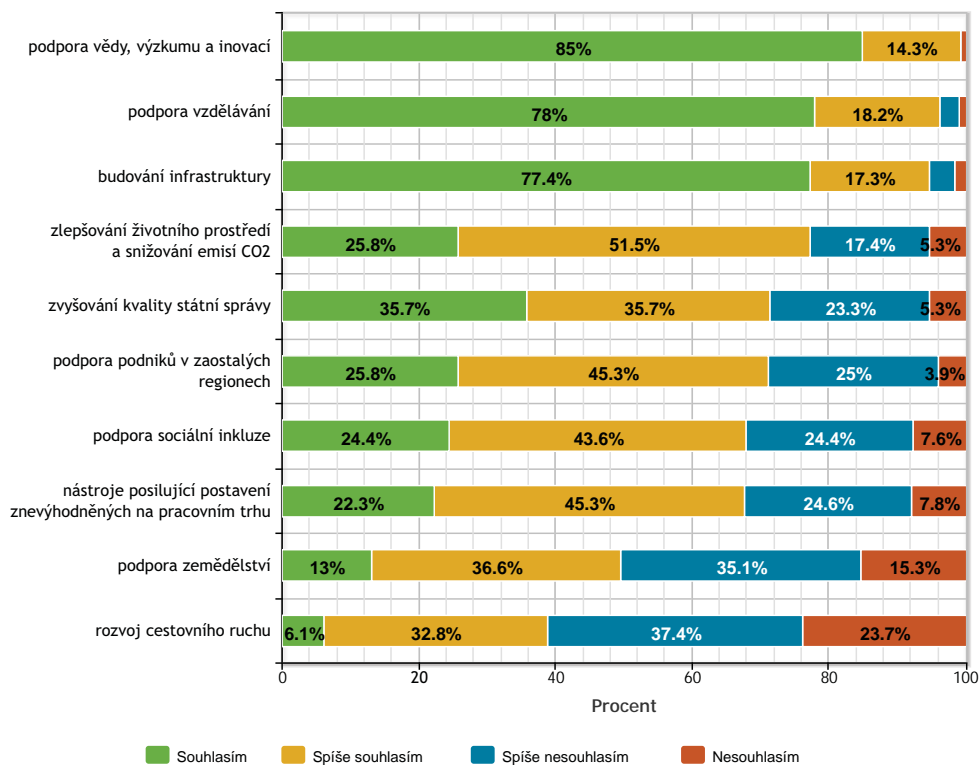

Zacílení rozpočtu Evropské unie v ČR I

Do kterých tří oblastí by podle Vás měly především plynout prostředky z evropského rozpočtu určené pro Českou republiku?

oblast	četnost výskytu
infrastruktura	73,8%
věda, výzkum a inovace	68,3%
vzdělávání	35,7%
životní prostředí	19,0%
rozvoj zaostalých regionů	15,9%
zaměstnanost	10,3%
zemědělství	8,7%
energetika	7,1%
podpora podnikání	6,3%
sociální politika	6,3%

Podpora vědy, výzkumu a inovací, budování infrastruktury a podpora vzdělávání obsadily první tři místa také u uzavřených otázek, třebaže jejich pořadí bylo odlišené a rozdíly v podpoře minimální na rozdíl od spontánních odpovědí. Podpora dalších oblastí oscillovala mezi 67-77 %, se dvěma výjimkami, které nezískaly ani 50 % kladných hlasů. Jednalo se o zemědělství a rozvoj cestovního ruchu, který by měl být podporován evropskými prostředky jen podle necelých dvou pětin respondentů.

Zacílení rozpočtu Evropské unie v ČR II

Souhlasíte, že prostředky z evropského rozpočtu určené pro Českou republiku by měly směřovat do těchto oblastí?

PARTNEŘI A SPOJENCI

Další oddíl výzkumu se zaměřil na vztahy ČR s dalšími členskými zeměmi EU. Největším spojencem v EU je podle příslušníků elit české evropské politiky Slovensko následované Německem a Polskem. Kvalita vztahů s těmito zeměmi je také nejlépe hodnocena. Respondenti očekávají zhoršení relací ČR se Spojeným královstvím. Společné zájmy ve vztazích s Německem, Polskem a Spojeným královstvím lze najít v rámci agendy jednotného vnitřního trhu. V relacích s Francií je prakticky jedinou sdílenou prioritou energetika, která je naopak akcentovaným protichůdným zájmem v případě Německa.

SPOJENCI ČESKÉ REPUBLIKY V EVROPSKÉ UNII

Strategie působení ČR v EU klíčové spojení nejmenuje. O blízkých partnerech hovoří Koncepce zahraniční politiky České republiky z roku 2011.⁹ Vztahy ČR s Německem a Polskem hodnotí jako strategické. U relací se Slovenskem je vyzdvihnuta společná historie a blízkost obou národů, zatímco vztahy s Rakouskem jsou označeny jako „tradiční“.

Respondenti byli v této otevřené otázce požádáni, aby uvedli tři největší spojence České republiky v EU. Na prvním místě se objevilo Slovensko, které bylo zmíněno u téměř 72 % dotázaných. Následovalo ho Německo a Polsko. Je pozoruhodné, že význam spolupráce s Německem a Polskem v evropské politice vyzdvihuje také Koncepce zahraniční politiky ČR, zatímco v pasáži věnované Slovensku se kooperace v záležitostech EU nepřipomíná. S větším odstupem skončilo na čtvrtém místě Spojené království, které zmínila pětina respondentů. Více než desetina uvedla Rakousko a poměrně překvapivě také Švédsko.

⁹ Ministerstvo zahraničních věcí České republiky (2011): Koncepce zahraniční politiky České republiky, MZV, http://www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.

Spojenci České republiky v Evropské unii

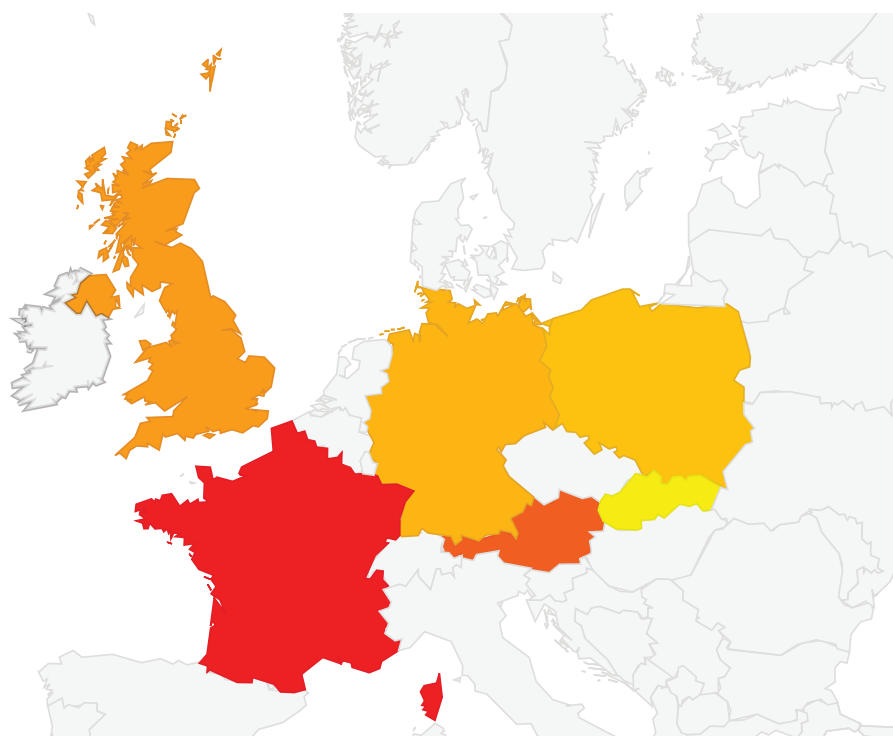
Které tři země považujete za největší spojence České republiky v Evropské unii?

země	četnost výskytu
Slovensko	71,9%
Německo	66,1%
Polsko	61,2%
Spojené království	21,5%
Švédsko	15,7%
Rakousko	12,4%
Nizozemsko	8,3%
Maďarsko	7,4%

VZTAHY ČESKÉ REPUBLIKY S VYBRANÝMI ZEMĚMI V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE

V další otázce byli respondenti vyzváni, aby na školní stupnici 1-5 ocenili kvalitu vztahů s vybranými zeměmi v rámci EU. K hodnocení jsme vybrali tři největší země EU podle HDP a počtu obyvatel (Německo, Francii a Spojené království) a zbylé sousedy (Polsko, Rakousko a Slovensko). K omezenému výběru jsme se rozhodli z toho důvodu, aby s těmito zeměmi skutečně existovaly kvalitativně vyhodnotitelné relace, na které má okruh našich respondentů vytvořený názor.

Známky odpovídají výsledkům z předchozí otázky. Nejlépe hodnocené jsou vztahy se Slovenskem. „Dvojku“ dostalo Polsko a Německo. Nejhůře jsou vnímány relace s Francií, které od respondentů dostaly „tři mínus“.

Kvalita vztahů České republiky s vybranými zeměmi v rámci EU

země	Ø
Slovensko	1,58
Polsko	2,05
Německo	2,14
Spojené království	2,34
Rakousko	2,83
Francie	3,53

1.58

3.53

BUDOUCNOST VZTAHŮ S VYBRANÝMI ZEMĚMI V RÁMCI EVROPSKÉ UNIE

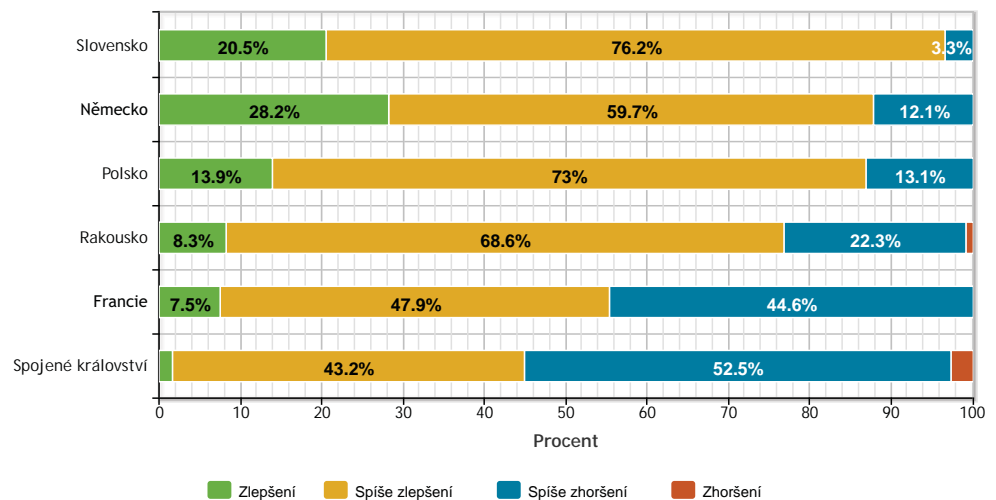
Ke stejným zemím, u kterých byla hodnocena kvalita vztahů, uváděli respondenti také očekávaný vývoj v příštích deseti letech. Zhoršení vztahů očekávají dotázaní pouze se Spojeným královstvím, které ve známkování získalo „horší dvojku“. Další zlepšení relací s vybranými zeměmi se naopak očekává u Slovenska, Polska a Německa. Optimistickou budoucnost čekají podle respondentů také vztahy s Rakouskem. Mírná většina dotázaných předpokládá také zlepšení špatných relací s Francií.

SPOLEČNÉ ZÁJMY

V další části dotazníku byli respondenti požádáni, aby u Francie, Německa, Polska a Spojeného království identifikovali maximálně tři zájmy, které tyto země sdílejí s ČR.

Budoucnost vztahů České republiky s vybranými zeměmi v rámci Evropské unie

Jaký vývoj očekáváte ve vztazích v rámci evropských politik v následujících deseti letech s uvedenými zeměmi?

V případě Francie můžeme nabýt dojmu, že společné zájmy lze najít pouze v energetice, kterou uvedla téměř polovina respondentů. Za tímto výsledkem je pravděpodobně skutečnost, že Francie a ČR patří mezi nejhlásitější zastávce jaderné energetiky v EU. Další sdílené priority jako zemědělství nebo Společná bezpečnostní a obranná politika byly zmíněny v méně než 10 % případů.

FRANCIE

SPOLEČNÉ ZÁJMY — FRANCIE

Jaké vidíte hlavní společné zájmy v rámci EU s těmito zeměmi? (Uveďte maximálně tři)

společný zájem	četnost výskytu
energetika	48,4%
Společná bezpečnostní a obranná politika	8,8%
zemědělství	8,8%
Společná zahraniční a bezpečnostní politika	6,6%

U Německa byl rozptýl největších společných zájmů vyrovnanější. Hlavní sdílenou prioritou je podle respondentů jednotný vnitřní trh následovaný hospodářskou politikou, energetikou a průmyslem. Toto vnímání tedy potvrzuje pozici Německa jakožto nejvýznamnějšího hospodářského partnera ČR.

NĚMECKO

společný zájem	četnost výskytu
jednotný vnitřní trh	37,4%
hospodářská politika	29,7%
energetika	12,1%
průmysl	9,9%
věda a výzkum	8,8%
fiskální politika	8,8%
infrastruktura	7,7%
obchodní politika	5,5%
budoucnost eurozóny	5,5%
politická spolupráce	5,5%

SPOLEČNÉ ZÁJMY
— NĚMECKO

Jaké vidíte hlavní společné zájmy v rámci EU s těmito zeměmi? (Uveďte maximálně tři)

Jednotný vnitřní trh je nejdůležitějším společným zájmem také v případě Polska. Zmíněn byl ve čtvrtině odpovědí. Následují ho energetika, kohezní politika, infrastruktura a hospodářská politika. Téměř 10 % respondentů uvedlo jako sdílenou prioritu Východní partnerství, což z něj dělá nejvíce akcentované zahraničněpolitické téma u této otázky.

POLSKO

společný zájem	četnost výskytu
jednotný vnitřní trh	24,2%
energetika	19,8%
kohezní politika	16,5%

SPOLEČNÉ ZÁJMY
— POLSKO

Jaké vidíte hlavní společné zájmy v rámci EU s těmito zeměmi? (Uveďte maximálně tři)

infrastruktura	14,3%
hospodářská politika	11,0%
Východní partnerství	9,9%
zemědělství	8,8%
Společná zahraniční a bezpečnostní politika	7,7%
Společná bezpečnostní a obranná politika	5,5%
politická spolupráce	5,5%
klimaticko-energetická politika	5,5%

Také v případě Spojeného království je jednotný vnitřní trh nejčastěji zmiňovaným společným tématem. Vzpomněly si na něj hned dvě pětiny respondentů. Až s větším odstupem se umístily hospodářská politika, budoucnost EU a institucionální otázky s četností odpovědí kolem 10 %. Je pozoruhodné, že témata spojená s dalším vývojem evropské integrace byla takto zdůrazněna pouze v případě vztahů s Velkou Británií.

SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

SPOLEČNÉ ZÁJMY — SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Jaké vidíte hlavní
společné zájmy v rámci
EU s těmito zeměmi?
(Uveďte maximálně tři)

společný zájem	četnost výskytu
jednotný vnitřní trh	41,8%
hospodářská politika	11,0%
institucionální otázky	9,9%
budoucnost EU	9,9%

PROTICHŮDNÉ ZÁJMY

Poslední otázka zaměřená na partnery a spojence hledala protichůdné zájmy ve vztazích s Francií, Německem, Polskem a Spojeným královstvím. U prvních tří zmíněných zemí respondenti jednoznačně identifikovali divergentní priority. U Francie se jednalo o zemědělství, které představuje akcentovanou oblast její evropské politiky, zatímco přínos členství v této oblasti není dle mínění dotázaných příliš vysoce ceněn. Vzdálené jsou dle respondentů také zájmy v oblasti jednotného vnitřního trhu a v sociální politice.

FRANCIE

protichůdný zájem	četnost výskytu
zemědělství	54,9%
jednotný vnitřní trh	18,7%
sociální politika	15,4%
daňová politika	8,8%
institucionální otázky	7,7%

U Německa je zdůrazněným protichůdným zájmem energetika. Tento výsledek lze uvést do souvislosti s německou „Energiewende“, která vzbudila v ČR značné pochybnosti. Četnost odpovědí u dalších oblastí byla pouze marginální.

protichůdný zájem	četnost výskytu
energetika	39,6%
institucionální otázky	6,6%

Podobná situace byla také v případě Polska, kde byly – stejně jako u Francie – za nejvíce protichůdné označeny zájmy v oblasti zemědělství. I zde byla další témata zmiňována pouze okrajově.

protichůdný zájem	četnost výskytu
zemědělství	45,1%
budoucnost EU	5,5%
institucionální otázky	5,5%
regionální rivalita	5,5%

Je pozoruhodné, že témata, která byla v případě Spojeného království zdůrazněna jako průnik společných zájmů (budoucnost EU a institucionální otázky), byla nejčastěji uvedena i v případě zájmů protichůdných. V postoji k Velké Británii jsou tedy elity české evropské politiky rozdělené. A právě budoucnosti evropské politiky Spojeného království je věnována první ze série aktuálních otázek.

PROTICHŮDNÉ ZÁJMY — FRANCIE

Jaké vidíte hlavní protichůdné zájmy s těmito zeměmi v rámci EU? (Uveďte maximálně tři)

NĚMECKO

PROTICHŮDNÉ ZÁJMY — NĚMECKO

Jaké vidíte hlavní protichůdné zájmy s těmito zeměmi v rámci EU? (Uveďte maximálně tři)

POLSKO

PROTICHŮDNÉ ZÁJMY — POLSKO

Jaké vidíte hlavní protichůdné zájmy s těmito zeměmi v rámci EU? (Uveďte maximálně tři)

SPOJENÉ
KRÁLOVSTVÍ

PROTICHŮDNÉ
ZÁJMY
— SPOJENÉ
KRÁLOVSTVÍ

Jaké vidíte hlavní
protichůdné zájmy
s těmito zeměmi
v rámci EU? (Uveďte
maximálně tři)

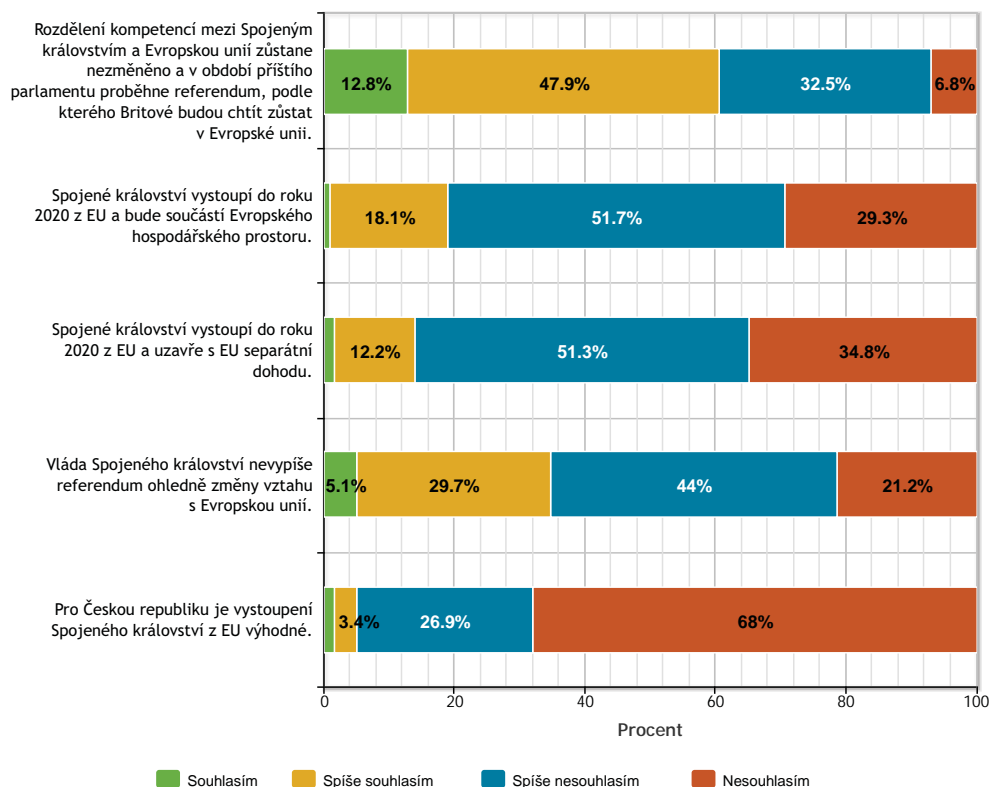
	četnost výskytu
protichůdný zájem	
prohlubování integrace	12,1%
budoucnost EU	9,9%
krize eurozóny	7,7%
odchod Spojeného království z EU	7,7%
institucionální otázky	5,5%
rozpočet EU	5,5%

AKTUÁLNÍ OTÁZKY

Poslední část dotazníku se zaměřila na aktuální témata evropské agendy. K šetření byly vybrány otázky britského vystoupení z EU, vnější obchodní politiky, daně z finančních transakcí a situace v jižním křídle eurozóny. Výsledky ukázaly, že dle mínění příslušníků elit české evropské politiky Británie nevystoupí z EU, vnější obchodní politika se bude dále liberalizovat, v části EU bude zavedena daň z finančních transakcí a situace v jižním křídle eurozóny se příliš nezmění.

MOŽNÝ ODCHOD SPOJENÉHO KRÁLOVSTVÍ Z EVROPSKÉ UNIE

Téma tzv. brexitu silněji rezonuje v evropské i české debatě od vystoupení Davida Camerona s projevem o britské budoucnosti v EU, který přednesl v lednu 2013, a ve kterém přislíbil referendum v období mandátu příštího parlamentu. Respondenti věří, že referendum proběhne, avšak zároveň jsou přesvědčeni, že přes nulové změny v rozdělení kompetencí zůstane Spojené království v EU. Jinou formu vztahu mezi Británií a EU připouští dvě pětiny dotázaných. Mezi elitami evropské politiky dominuje přesvědčení, že případné vystoupení Spojeného království z EU by bylo pro ČR nevýhodné.

Možný odchod Spojeného království z Evropské unie

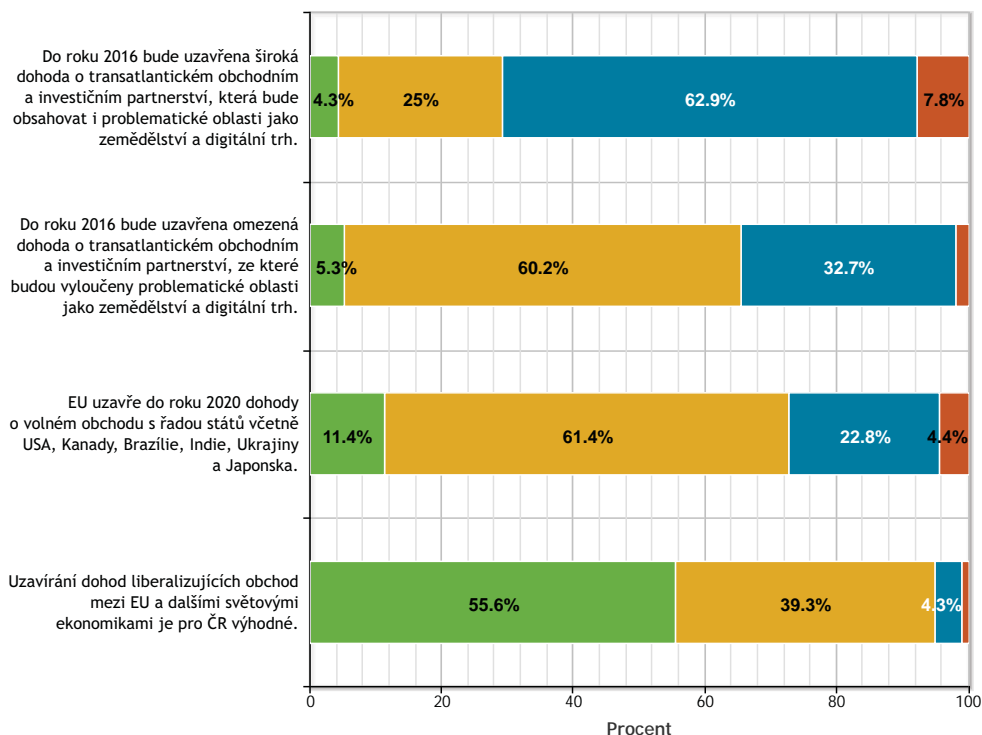
Souhlasíte s uvedenými tezemi týkajícími se vývoje vztahu Spojeného království s EU?

VÝVOJ VNĚJŠÍ OBCHODNÍ POLITIKY EVROPSKÉ UNIE

Druhá otázka se zaměřovala na liberalizaci obchodu mezi EU a dalšími zeměmi. V této debatě bylo v roce 2013 nejvíce akcentováno zahájení vyjednávání o transatlantickém obchodním a investičním partnerství, které by mělo uvolnit bariéry obchodu mezi EU a USA. Mezi respondenty převládá názor, že dohoda

Vývoj vnější obchodní politiky Evropské unie

Souhlasíte s uvedenými tezemi týkajícími se obchodní politiky EU?

bude uzavřena do roku 2016, ale budou z ní vyloučeny problematické oblasti jako zemědělství a digitální trh. V uzavření komplexní dohody o partnerství věří necelá třetina dotázaných. Převládá zároveň přesvědčení, že bude probíhat další uvolňování obchodu s významnými ekonomickými partnery EU; kromě USA i s Kanadou, Brazílií, Indií, Ukrajinou a Japonskem. Téměř všichni respondenti jsou přesvědčeni, že uzavírání dohod o volném obchodu je pro Českou republiku výhodné.

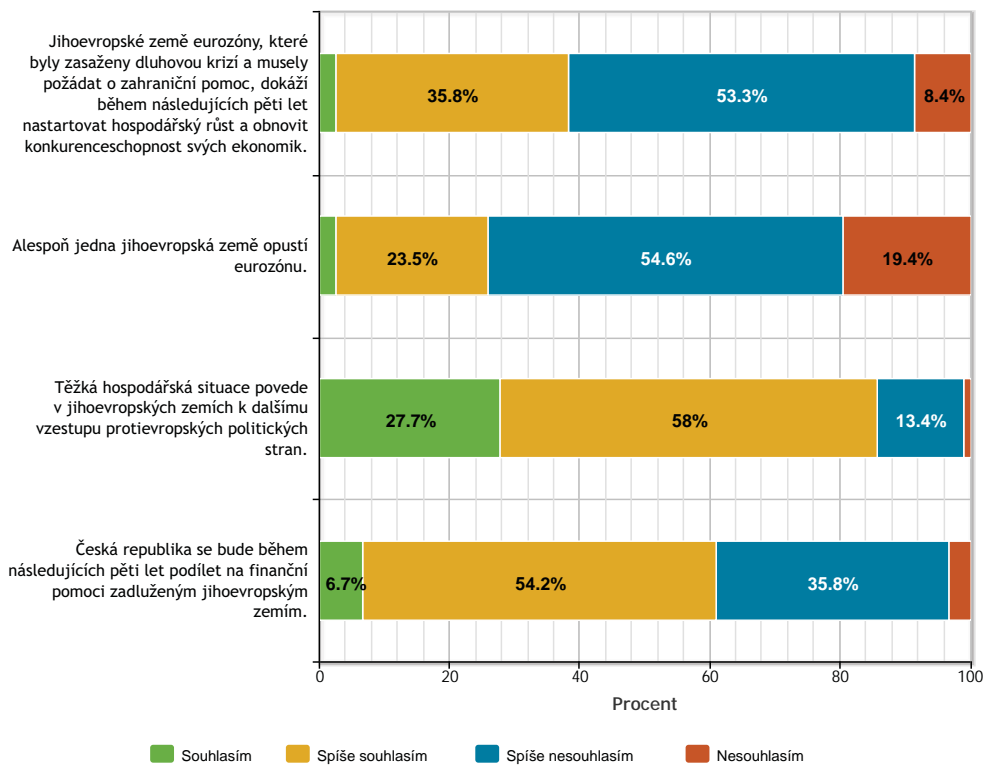
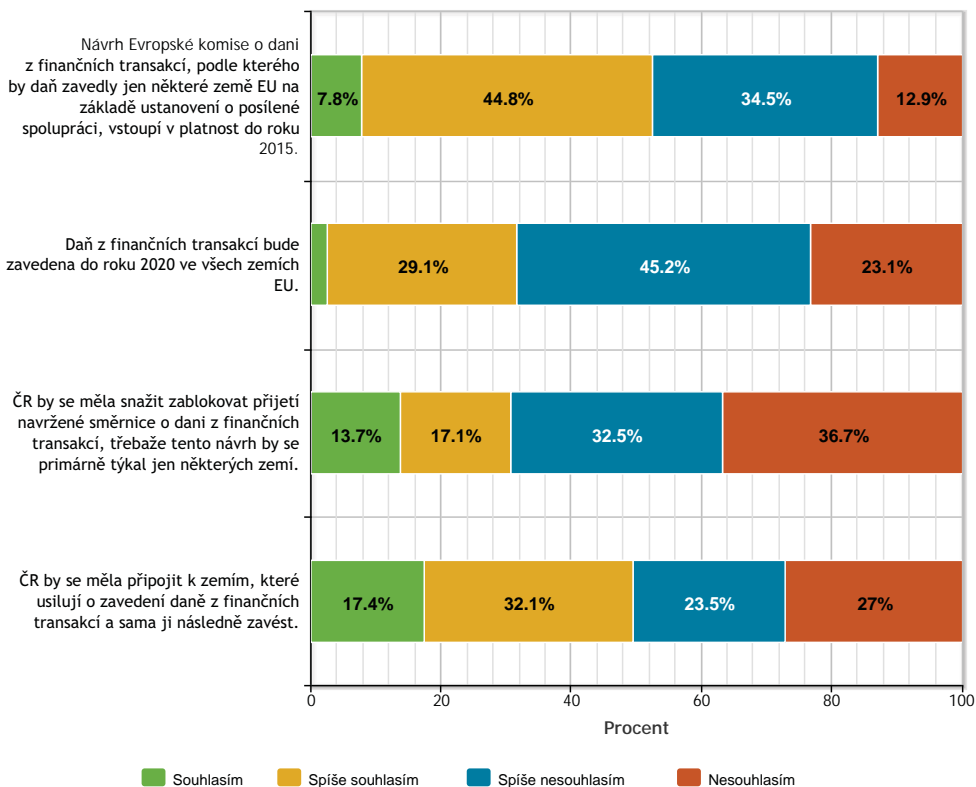
ZAVÁDĚNÍ EVROPSKÉ DANĚ Z FINANČNÍCH TRANSAKCÍ

Návrh daně z finančních transakcí (FTT) je jedním z „produktů“ evropské finanční krize. Nová regulace však nezískala podporu dostatečného množství členských států a v současné době se projednává legislativa ve formě posílené spolupráce. Česká republika patřila k zemím, které zavedení celoevropské FTT odmítly a neúčastní se ani iniciativy posílené spolupráce. Mírná většina dotázaných věří, že návrh Komise o zavedení FTT v rámci posílené spolupráce vstoupí v platnost do roku 2015, přičemž optimistická vize Komise počítá dokonce s polovinou roku 2014.¹⁰ Zavedení FTT v celé EU, jak předpokládal původní návrh Komise, očekává do roku 2020 pouze necelá třetina respondentů. Ačkoli se těsná většina příslušníků elit české evropské politiky domnívá, že ČR by k FTT přistupovat neměla, pouhé dvě pětiny respondentů soudí, že ČR by měla usilovat o zablokování posílené spolupráce. (viz graf na další straně)

¹⁰ European Commission (2013): Taxation of the financial sector, European Commission, http://ec.europa.eu/taxation_customs/taxation/other_taxes/financial_sector/.

HOSPODÁŘSKÁ A POLITICKÁ SITUACE V JIŽNÍM KŘÍDLE EUROZÓNY

Krize jižních zemí eurozóny, především Řecka, Portugalska a Španělska, je nejčastěji skloňovaným problémem dnešní EU. I dle názoru respondentů je vývoj v eurozóně nejdůležitějším tématem pro českou evropskou politiku. Příslušníci elit české evropské politiky neočekávají v příštích pěti letech zlepšení ekonomické situace v problémy zasažených zemích, avšak zároveň nepředpokládají vystoupení některé z jižních zemí z eurozóny. Zachování statusu quo však rozhodně povede k dalšímu vzestupu protievropských stran v těchto státech. Téměř dvě třetiny dotázaných se také domnívají, že ČR se bude během následujících pěti let podílet na finanční pomoci zadluženým zemím. (viz graf na další straně)

ZÁVĚR: ČESKÁ EVROPSKÁ POLITIKA V DEZILUZI

Závěry, ke kterým jsme po vyhodnocení tohoto dotazníku dospěli, ukazují na řadu výzev, před kterými česká evropská politika stojí. Ti, kteří evropskou politiku realizují nebo ji ovlivňují či ji kvalifikovaně interpretují, pochybují o její úspěšnosti. ČR podle nich neumí své zájmy v EU ani určit, ani prosadit. Vývoj navíc půjde jiným směrem, než by bylo pro ČR výhodné. Trh se službami se plně liberalizovat nepodaří, třebaže právě v této oblasti by byl pokrok při prohlubování jednotného vnitřního trhu pro ČR výhodný. Eurozóna se bude dále hospodářsky i institucionálně integrovat, českému odporu navzdory. Institucí, která nejvíce posílí, má být Evropská centrální banka. Vývoj v eurozóně bude nejvýznamnějším tématem pro českou evropskou politiku dalších deseti let a našimi nejbližšími spojenci v EU jsou země, které buď společnou měnu již přijaly (Slovensko, Německo), nebo se k eurozóně snaží dostat co nejdříve (Polsko). Možná i z tohoto důvodu je většina příslušníků elit české evropské politiky přesvědčena, že ČR by měla usilovat o přijetí společné měny a že pozice mimo eurozónu je nevýhodná pro české hospodářství.

Na druhou stranu optimisticky lze vnímat přesvědčení, že ČR v příštích deseti letech zvýší svoji schopnost prosazovat se v EU nebo i další dílčí výsledky. Obchod s globálními hráči se bude liberalizovat a Spojené království neopustí Evropskou unii.

Věříme, že výsledky tohoto výzkumu prezentujícího preference a očekávání elit evropské politiky přispějí k znovunastartování debaty o české pozici v EU. Klíčovou roli v tomto procesu hrají politici, kteří musí diskuzi o evropské politice vést a jejichž zájem o evropské záležitosti bohužel není příliš vysoký. Bez jejich strategického uvažování, odvahy a přijetí zodpovědnosti bude pro ČR těžké se v Evropské unii plnohodnotně prosadit.

ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY (AMO)

Asociace pro mezinárodní otázky je nevládní nezisková organizace založená v roce 1997 za účelem výzkumu a vzdělávání v oblasti mezinárodních vztahů. Základním posláním AMO je přispívat k hlubšímu porozumění mezinárodnímu dění. Díky svým aktivitám v České republice i v zahraničí a dlouholeté historii je AMO vnímána jako čelní nezávislá instituce svého druhu v ČR.

K DOSAŽENÍ SVÝCH CÍLŮ AMO:

- formuluje a vydává studie a analýzy;
- pořádá mezinárodní konference, expertní semináře, kulaté stoly, veřejné diskuze;
- organizuje vzdělávací projekty;
- prezentuje kritické názory a komentáře k aktuálnímu dění pro domácí a zahraniční média;
- vytváří příznivější podmínky pro růst nové generace expertů;
- podporuje zájem o disciplínu mezinárodních vztahů mezi širokou veřejností;
- spolupracuje s řadou dalších domácích i zahraničních institucí.

VÝZKUMNÉ CENTRUM AMO

Výzkumné centrum ASOCIACE PRO MEZINÁRODNÍ OTÁZKY je předním českým think-tankem, který není spjat s žádnou politickou stranou ani ideologií. Svou činností podporuje aktivní přístup k zahraniční politice, poskytuje nestrannou analýzu mezinárodního dění a otevírá prostor k fundované diskuzi. Hlavním cílem Výzkumného centra je systematické sledování, analýza a komentování mezinárodního dění se zvláštním zaměřením na zahraniční politiku České republiky.

ZŮSTAŇTE S NÁMI!

www.amo.cz ▪ www.facebook.com/AMO.cz ▪ www.twitter.com/AMO_cz

Asociace
pro mezinárodní
otázky
Association
for International
Affairs